

JAN M. GROU S. J.

ZNAKY PRAVÉ ZBOŽNOSTI

(CARACTÈRES DE LA VRAIE DÉVOTION)

PŘELOŽILA

M. R. JUNOVÁ

1947

NAKLADATELSTVÍ

BRNĚNSKÉ TISKÁRNÝ V BRNĚ

ZNAKY PRAVĚ ZBOŽNOSTI

Ex Episcopali Consistorio Brunensi.

Brunae, 10. Decembris 1946.

Nrus 16551.

Nihil obstat:

Msgre FR. VŠETEČKA,
censor ex officio.

Imprimatur:

Dr. CAROLUS SKOUPÝ,
Episcopus.

JAN M. GROU S. J.

ZNAKY
PRAVÉ ZBOŽNOSTI
(CARACTÈRES DE LA VRAIE DÉVOTION)

PŘELOŽILA

M. R. JUNOVÁ

1947

NAKLADATELSTVÍ
BRNĚNSKÉ TISKÁRNY V BRNĚ

Důstojný Otec Jan Mikuláš Grou S. J. je beze sporu jeden z nejvýznamnějších spisovatelů asketických. Narodil se v Calais 23. XI. 1731. Už v patnácti letech vstoupil k otcům jesuitům. Náboženské pronásledování roku 1792 ho přinutilo, aby se uchýlil do Anglie. Jeho zásluhy a ctnosti mu získaly úctu všech, kdo ho poznali.

Puzen tajemným hnutím Ducha Svatého, považoval za svou povinnost zaznamenat ovoce své dlouhé zkušenosti na cestách duchovního života.

Takto napsal několik zbožných děl.

Zemřel v Anglii r. 1803.

ZNAKY PRAVĚ ZBOŽNOSTI

I

PŘEDBĚŽNÁ UPOZORNĚNÍ

Přes všeobecné ochladnutí zbožnosti ještě mnoho lidí se zbožnosti oddává, ale málo jich má o ní pravé ponětí; téměř všichni jsou tu ve vleku svých předsudků, představ, své povahy a sebelásky.

Odtud pochází to nekonečné množství chyb, jimž propadají zbožné osoby obojího pohlaví, každého věku, povolání a stavu, a které jsou nevhodně přičítány na vrub zbožnosti.

Tyto chyby nejsou všechny toho druhu, aby škodily věčné spáse; škodí však dokonalosti a překáží svatosti.

Nadto jsou lidem světa příležitost k posměchu a k rouhání; slabým jsou předmětem pohoršení; a většině křesťanů jsou záminkou, která je udržuje v ochablosti a odvrací je od toho, aby se oddali zbožnému životu.

Kolik to důvodů pro duše zbožné, citlivé k slávě Boží, k zájmům vlastním i k zájmům bližního, aby si podle Evangelia učinily přesný pojem o zbožnosti a vyjádřily ho svým chováním!

Hodlám načrtnouti jim v tomto dílku její věrný obraz. Zvu je, aby pozorným okem pozorovaly všechny jeho rysy a potom aby pohleděly na sebe. Sebeláska je tak slepá, vůle lidská je tak zbabělá, že si netroufám doufati, že by z tohoto porovnávání vytěžily všechny výhody tak, jak bych si přirozeně sliboval, buď že se nevidí takovými, jakými jsou, buď že dlouhý zvyk, jenž se jim stal téměř přirozeností, mnohým bere odvahu a dokonce i chuť se polepšit nebo konečně shledávají vzor příliš dokonalým a nedoufajíce, že by ho dosáhli, nepokusí se ani se mu přiblížiti.

Tak či onak budu velice šťasten, když aspoň hrstka z něho bude mít užitek. A ostatně nepíši jen pro zbožné osoby.

Mnoho křesťanů váhá mezi životem bezvýrazným a mezi otevřeným přiznáním se k solidní zbožnosti. Tento spisek je snad nástrojem, jehož Bůh ráčí užít k tomu, že je pohne k rozhodnutí a neodvolatelně je utvrdí v dobrém.

Den co den se hříšníci obracejí k Bohu; až dosud nevěděli, co je to služba Boží; jistě budou rádi, že se o ní mohou poučit z knihy, jejíž četba zabere jen několik málo hodin.

Konečně mládež, jež se začíná obracet k Bohu, potřebuje světla a poznání pravé cesty, která k Bohu vede.

Protože nemá ani předsudků, s nimiž by se musela vypořádat, ani špatných návyků, jež by bylo třeba odložit, stačí ukázat jí cestu, kterou by se sama od sebe pustila a uchránila se tak všech omylů a nedostatků zbožnosti nesprávně chápané.

Mládeži především doporučuji četbu této knihy. Ti, kdož jsou pověřeni výchovou mládeže, budou moci dát jí knihu do rukou, jakmile usoudí, že je s to, aby ji dobře pochopila a měla z ní užitek, to jest ve věku, kdy rozum i srdce se náležitě rozvinuly.

Nemyslím, že by bylo vhodné nechat ji číst knihu dříve. První dojem je vždycky nejrozhodnější pro dobrý či špatný úspěch nábožné knihy; když dojem byl pochybený, sotva už kdy se po knize sáhne.

Proto je lépe počkat, aby dojem mohl být dobrý a hluboký.

CO JE PRAVÁ ZBOŽNOST

Co to jest zbožnost? Každý si ji vykládá po svém. Pro člověka volných zásad a mravů být zbožným znamená věřit v Boha a mít několik náboženských zásad.

Pro světce to znamená být pohroužen a ztracen v Bohu.

Mezi těmito dvěma krajními výměry je téměř nekonečné množství středních, více méně správných, podle toho, jak se přibližují jednomu a vzdalují se od druhého.

Abych ji přesně vyložil, přidržím se samého slova a pojmu, který vyjadřuje. Slovo DEVOTIO, ZBOŽNOST, devotnost, pochází z latiny a v našem jazyce by se dalo vyjádřit slovem ODDANOST. Být zbožný je tedy totéž jako být oddán Bohu. Na této myšlence tedy, kterou duchu vnuká výraz oddanost, založím všechno, co chci říci o zbožnosti, při čemž zároveň upozorňuji, že jedná-li se o Boha a o naše povinnosti vůči němu, všechny výrazy nutno brát v tom nejvážnějším a nejširším slova smyslu. Neboť v našem jazyce jako v latině neznáme silnějšího výrazu nad slovo o d d a n o s t, jímž bychom vyjádřili důvěrné přimknutí se, naprostou

a chtěnou závislost, srdečnou horlivost, jedním slovem pohotovost ducha i srdce podrobiti se všem rozkazům určité osobnosti, předejiti každé její přání, chopiti se jejích zájmů, všecko pro ni obětovat.

V tomto smyslu se říká, že dítě, služebník, poddaný, jsou oddáni otci, pánu, knížeti. Říká se také, že člověk je oddán ctižádosti nebo jiné vášni, nemyslí-li na nic než na to, jak by ji ukojil, vyhledává-li k tomu všechny prostředky, zaměřuje-li k tomu všechny své názory a práce, je-li tou vášní zabrán tak, že se stěží může zabývat ještě nějakým jiným předmětem.

Oddaností k Bohu se rozumí to všecko v nejvyšším stupni a nad to přistupuje k tomu zasvěcení, jímž osoba zasvěcená již nepatří sobě, již nemá na sebe právo a nejsvětějším a nejneodvolatelnějším náboženským úkonem náleží svrchované Bytosti, které se zasvětila. K takové představě o zbožnosti docházím, vysvětluji-li význam toho slova. Připouštím, že praktická zbožnost má svůj začátek, růst a dokonalost; ale úkon oddanosti má být plný, celý a dokonalý ve vůli hned v okamžiku, kdy tato vůle ho koná.

Aniž bychom zacházeli daleko a již z této jednoduché definice můžeme soudit, jak vzácná je mezi křesťany pravá zbožnost a jsme-li my sami zbožní.

ČÍM JSME BOHU POVINNI

Oddanost, jíž jsme Bohu povinni, je jediná svého druhu; je založena na právech, která náležejí výhradně Bohu a o která se s nikým nemůže dělit. Bůh je náš první počátek a poslední cíl. Stvořil nás a každým okamžikem nás uchovává. Jemu náležejí všechny přednosti naší duše a našeho těla; nebe, země a všechny věci, kterých užíváme, jsou dílem jeho rukou a dary jeho štědré dobrotivosti; podle svého zalíbení pořádá všechny události, a jeho prozřetelnost ve svých záměrech a zařízeních nemá jiného cíle, než naše dobro.

Stvořil nás, abychom ho poznávali, milovali ho, sloužili mu, a tím si zasloužili míti ho na věky. Obohativ nás od prvních počátků všemi dary přírody a milosti, přislíbil nám stálou blaženost za zachování přikázání nejvyšší jednoduchého, nejvyšší spravedlivého a nejvyšší snadného. Když jsme neposlušností pozbyli tohoto nadpřirozeného stavu, Bůh nás tam povznesl obdivuhodným výmyslem své lásky, dav nám vlastního syna, na němž odčinil naše hříchy, aby nám mohl udělit milost.

K obecnému dobrodiní vykoupení přidejte dobrodiní zvláštní; zrození v lůně pravého náboženství

a Církve katolické, dobrou výchovu, tolik milostí, tolikerou ochranu, tolik odpuštěných hříchů, tolik něžných výtek a důvěrných pozvání, abychom se k němu vrátili, a konečně i tolik důkazů zvláštní přednostní lásky.

Bůh je naše nejvyšší dobro a správně řečeno, naše jediné dobro. Poněvadž jsme všechno obdrželi od něho, také od něho všechno očekáváme, nemohouce být bez něho šťastni. Je naším králem, naším zákonodárcem, naším odplatitelem, svrchovaným rozhodčím o našem osudu. Připomeňte si ještě, čím jest on sám, věčnost a nekonečnost jeho bytosti a jeho dokonalosti. Nadto přidejte všechno, čím jest nám v osobě Ježíše Krista. A nyní se na okamžik zastavte: přemýšlejte o každém z těchto právních titulů, které jsem jen vyslovil; zvažte celou jejich sílu, odhadněte celou jejich hodnotu; uznejte odůvodněnost práv z nich plynoucích, smýšlení, jež od vás požadují a všech povinností, které vám ukládají. Když jste je rozvážili odděleně, spojte je a učiňte si představu, můžete-li, o nedozírném rozsahu úkolů, které vám z nich vyplývají.

Změřte schopnost svého srdce; vizte, vyčerpá-li se toto srdce úctou, láskou, vděčností, poddaností, zda se tak může zbavit svých dluhů vůči Bohu. Posuďte, zda vaše oddanost, kdybyste v ní zašli sebedál, bude kdy v poměru k takovým právům.

KAŽDÁ ODDANOST MÁ BÝT PODŘÍZENA ODDANOSTI, JÍŽ JSME POVINNI BOHU

Žádná jiná, sebeoprávněnější oddanost se nemůže měřit s oddaností k Bohu, to je zřejmé.

A nadto každá oddanost, která by jí odporovala, která by jí činila sebenepatrnější újmu, která by jí snad jen nebyla docela podřízena, by byla úkladem, jehož by Bůh nemohl neodsoudit a nepotrestat. Oddanost, úcta, láska, poslušnost, které prokazujeme komukoliv, jsou před Bohem spravedlivé a jím uznávané jen potud, pokud on je přikazuje a opravňuje a když ony se udržují v mezích, které Bůh vytkl, odnášejí-li se k němu a jsou-li výrazem nejvyšší oddanosti, nekonečné úcty, bezmezné lásky a naprosté poslušnosti, jimiž jsme povinni jen jemu.

Pravý křesťan zná jen jedinou oddanost a všechny ostatní oddanosti ji toliko rozšiřují a rozvíjejí, totiž tu oddanost, která náleží Bohu. Jenom jemu zasvěcuje křesťan svého ducha, své srdce, své tělo; nedýchá, nemyslí a nejedná než pro něj; Bůh je mu prvním zdrojem, důvodem a konečným cílem všech povinností, které koná pro bližního.

PRVNÍM PŘEDMĚTEM NAŠÍ ODDANOSTI MÁ BÝT SLÁVA BOŽÍ A PLNĚNÍ BOŽÍ VŮLE

Prvním a velikým předmětem zbožnosti neboli oddanosti jest tedy sláva Boží a plnění Boží vůle. Bůh sám si nemohl vytknout jiný cíl ve všech svých dílech, a nedovolí, ba spíše naprosto zakazuje křesťanu, aby si tento cíl nahradil jiným.

Jsme zde jen proto, abychom oslavovali Boha, a oslavujeme ho jedině láskou a poslušností.

Tato sláva Boží má zaujímat první místo v naší mysli a v našich tužbách; má být mocnou podněcovatelkou našich skutků. Každý jiný úmysl, jakkoliv dobrý, jakkoliv svatý, nemůže mít v naší mysli než místo druhotné.

A to právě nám vštěpuje Ježíš Kristus modlitbou, které nás naučil. První prosby, z nichž se skládá, týkají se jen Boha a zájmů jeho oslavy.

O t ě n á š, j e n ž j s i n a n e b e s í c h,
p o s v ě ť s e j m é n o t v é; ať všichni rozumní
tvorové tě chválí, tobě se klanějí a oslavují o závod
tvou svatost; ať tebe napodobí v sebeposvěcení,
protože ty jsi svatý, a v dokonalosti, protože ty jsi
dokonalý: a tak buď svěcen v nich a skrze ně.

P ř i j ě k r á l o v s t v í t v é. Ať tě všichni

uznají za svého jediného vládce, ať tě ustanoví naprostým pánem svých srdcí a pozvou tě, abys tu vykonával svou nejvyšší moc, na kterou jsi tak žárlivý. **B u ě v ů l e t v á j a k o v n e b i, t a k i n a z e m i.** Andělé a svatí neznají jiného zákona než tvou vůli: ona jest původcem řádu, míru a lásky, které mezi nimi vládnou, a všecku svou blaženost vkládají do plnění této vůle. Kéž by tomu bylo podobně zde na zemi mezi lidmi, kéž by užívali své svobody jen podrobujícíce ji netoliko tvému řádu, nýbrž tvému zalíbení a úradkům tvé velebné Prozřetelnosti. Taková mají být nejtajnější a nejžhavější přání pravé zbožnosti. Jsou naše přání taková? Spojuje se naše srdce s ústy, jež ta přání denně pronášejí? A ručí naše úmysly a činy za upřímnost naší modlitby?

VI

DRUHÝM PŘEDMĚTEM ZBOŽNOSTI ČLOVĚKA MÁ BÝT VLASTNÍ POSVĚCENÍ

Druhým předmětem člověka opravdu zbožného jest vlastní posvěcení. Usiluje o ně účinně, ne pro příkrasu a dokonalost své duše, nýbrž jako o něco, co mu přikázal Bůh, co jest Bohu příjemné a co přispívá k Boží oslavě.

Neusiluje osvojit si ctnosti proto, aby se jimi kochal, nýbrž aby se líbil Bohu.

Také nespěchá se dovědět, líbí-li se Bohu, když jedná poctivě a prostě, ani si nežádá důkazů o tom, že jeho skutky jsou dobré.

Dále, varuje-li se pečlivě každého hříchu a každé nedokonalosti, určitě to nečiní proto, že jsou poskvrněním a znetvořením duše, nýbrž proto, že jsou urážkou Boží, nepořádkem, jenž zraňuje nekonečnou svatost a čistotu Božích zraků, že jsou věcí, kterou si Bůh oškliví a jež vyvolává Boží hněv. Takže současně když pro Boha je zarmoucen nad chybou, které se dopustil, je rád pocitu hlubokého ponížení a upokoření, který toto pochybení v něm vyvolalo.

Touží po svatosti, nikoliv aby si ji přisvojil a užíval jí jako svého majetku, nýbrž aby skrze ni Boha uctíval a vzdal mu jí všecku slávu jakožto jedinému zdroji svatosti.

Chce být svatý, ne po svém a podle svých představ, nýbrž podle úmyslů a myšlenky Boží.

Je si vědom, že jeho posvěcení je mnohem více dílem Božím než jeho vlastním; že nejen nemůže na tomto díle pracovat sám, nýbrž přiloží-li ruku on první, jenom dílo pokazí; že na Bohu jest, aby dílo započal, pokračoval v něm a dokončil je; on pak má nechat dělat tohoto velikého dělníka, neklást mu překážek a přizvukovat mu souhlasem a

spoluprací. Konečně jeho tužby ho neunášejí k vznešené svatosti klamnou povznešeností citů a žárlivým závoděním s jistými vyvolenými dušemi; nepřeje si než naplniti tu míru svatosti, k níž ho Bůh volá, odpovídat na všechny milosti, které od něho dostává, a být věrný na svém stupni; tak spokojený s tím, že dostal jedinou hřivnu, jen když ji uplatní, jako kdyby byl dostal dvě nebo dokonce pět hřiven.

VII

TŘETÍ PŘEDMĚT ZBOŽNOSTI: NAŠE ŠTĚSTÍ

Třetí předmět zbožnosti, ten, který nás zajímá nejvíce, jest naše štěstí. Jest nerozlučně spjato s naší oddaností k Bohu.

Být šťasten, toť býti spojen s nejvyšším dobrem; a oddaností se toto spojení zde na zemi započíná, aby se dokonalo na věčnosti.

Naše štěstí je také nutným důsledkem našeho posvěcování; neboť jest jistá zásada, že to, co tíhne k tomu, učinit duši lepší, tíhne i k tomu, učinit ji šťastnější.

Dokonalost a štěstí se mají k sobě jako příčina a následek. Tak je tomu vpravdě i u Boha, v němž

blaženost není pouze dokonalostí, nýbrž úhrnem jeho nekonečných dokonalostí.

Je tedy nesporné, že dobře pojatá a dobře uskutečňovaná zbožnost je zdrojem, a to jediným zdrojem trvalého štěstí, jehož může člověk zde na zemi okusit. Ale toto pomíjející štěstí není než stínem, přirovná-li se k věčné blaženosti, kterou Bůh slibuje těm, kdo se mu oddají.

Pomýšleje na svou slávu, nezanedbal našich zájmů: naopak, chtěl, aby na ní záviseli a abychom ve svém podrobení se jeho vůli našli všechny výhody života přítomného a života budoucího.

Nemá-li zbožnost zde na zemi vždycky tohoto výsledku, není to její vinou, nýbrž vinou těch, kteří ji špatně chápou a provádějí.

Tak oba druhé předměty v neskonale spravedlivých a nesmírně prostých plánech božských úradků směřují k prvnímu a mísí se s ním.

Kde Bůh vidí oslavu, kterou od nás očekává, tam vidí naši svatost, tam vidí naše štěstí.

Z toho důvodu člověk opravdu zbožný pohlíží na posvěcování sebe jenom jako na prostředek Boží oslavy a jeho štěstí je jako by uzavřeno v Boží slávě, jejímž jest důsledkem.

Činí tedy tuto oslavu hlavním předmětem a velikým cílem svých skutků, jsa si jist, že aniž by na to zvláště myslel, stane se svatým a šťastným v míře, kterou si zjedná.

Druhých dvou předmětů sebeposvěcení a vlastního štěstí nevyklučuje, chraň Bůh, ba myslí na ně často, ale první předmět, sláva Boží a plnění Boží vůle, nad nimi převládá a takřka přikrývá ty dva druhé. Tak tomu není u člověka zbožnosti obyčejné: předmětem, jemuž dává přednost a jemuž věnuje svou největší pozornost, jest vlastní spása. Má v duchu na zřeteli jenom ji; činí to, o čem soudí, že ho o ní může ujistit; chrání se všeho, o čem myslí, že by ji mohlo ohrozit; toť míra jeho svatosti, dále nejde ani krok.

Pokud jde o Boží oslavu, málokdy jedná jenom pro ni, ačkoliv by si nechtěl dovolit nic, co by jí odporovalo.

A tak láska k vlastním zájmům, jež klade nade vše, je příčinou, že převrací řád, který Bůh chce, aby mezi tyto tři předměty uvedl.

Odtud pocházejí všechny chyby jeho zbožnosti.

VIII

VLASTNOSTI PRAVÉ ODDANOSTI K BOHU. DUCH MODLITBY

Ale přejdeme podrobně k vlastnostem, jež vyznačují oddanost k Bohu. Každý ví, že zbožnost je nadpřirozená, ať se na ni díváme s kteréhokoliv hlediska.

Nadpřirozená ve svém předmětu, jímž jest Bůh, poznávaný ne prostě rozumem, nýbrž vírou. Nadpřirozená ve svých důvodech, v prostředcích, v cíli. Nadpřirozená tím, že člověku je nemožno učinit si o ní představu pouhými vlastními světly, obsáhnout ji pouhou vůlí, uskutečnit ji vlastními silami.

Nadpřirozená také tím, že nejen si nelibuje v ničem ze zkažené přirozenosti, nýbrž ji potírá a hodlá ji přetvořiti.

Nemůžeme tedy ke zbožnosti býti přivábeni než účinem milosti, která osvěcuje ducha, pobízí vůli, posiluje svobodu; nemůžeme se stát zbožnými, činit ve zbožnosti pokroky a dosáhnouti v ní dokonalosti, než s pomocí milosti.

A protože s výjimkou jistých milostí, jež duši zcela předcházejí, ostatní milosti Bůh uděluje jen prostřednictvím modlitby, následuje, že první věcí, kterou zbožnost vnuká, jest zalíbení v modlitbě, nebo spíše ona sama jest tímto d u c h e m m i l o s t i a m o d l i t b y, kterého Bůh skrze proroka slibuje vylíti na svůj lid.

Jest duchem modlitby, to jest uzpůsobením, trvalým zaměřením duše, aby se pozvedala k Bohu a spojovala se s ním, klanějíc se jeho nejvyšší velebnosti, děkujíc mu za jeho dobrodiní, prosíc ho za odpuštění urážek, kterých se dopustila, a ucházejíc se o duchovní pomoc, potřebnou její slabosti.

Je to duch milosti, protože toto uzpůsobení a toto tíhnutí jsou výsledkem milosti.

Mluvím o trvalé dispoici, která bez přestání trvá na dně vůle, která ji neustále udržuje obrácenou k Bohu a která podle příležitosti a potřeby se projevuje schválními i formálními úkony, vyjadřovanými ústy nebo srdcem. Tyto schvální úkony by nemohly být ustavičné; ale vnitřní náklonnost, která je působí a oživuje, může a má být ustavičná. Tímto trvalým pozdvižením duše k Bohu musíme rozuměti přikázání Ježíše Krista: **M o d l e t e s e b e z p ř e s t á n í**. Máš-li tohoto ducha modlitby, duše křesťanská, jsi vpravdě zbožná.

Ale nemáš ještě tohoto ducha, pohání-li tě k modlitbě jen povinnost a nutnost a nikoliv chuť a zálibení; je-li ti toto cvičení namáhavým, protiví-li se ti, stojí-li tě velké úsilí, jsi-li při něm mdlá, vlažná, dobrovolně roztržitá, podléháš-li nudě, odpočítáváš-li je na okamžiky, zkracuješ-li je jak můžeš nebo platíš-li konečně Bohu jako liknavý dlužník, zbavující se svého dluhu.

Tímto způsobem, t. j. zvykem, cvikem, pro lidské ohledy nebo že toho řehole a stav vyžadují, se může vykonat mnoho modliteb bez ducha modlitby, a nic není běžnějšího.

ABY ZBOŽNOST BYLA PRAVÁ, MÁ BÝT VNITŘNÍ

Duch modlitby je zřejmě duchem vnitřním, neboť jest duchem milosti, duchem, jenž úpí za nás vzdechy nevypravitelnými — duchem Syna, jehož Bůh sesílá do našich srdcí a který volá: Otče, Otče, to jest vkládající do nás dětinnou náklonnost, která jest jakoby jediným nepřetržitým výkřikem srdce k Bohu Otci.

Tento božský duch jest niternější než všecko, co je v nás nejdůvěrnějšího, a rozšiřuje svou činnost na nejvznešenější vlastnosti duše, inteligenci, vůli, svobodu.

Pravá zbožnost je tedy podstatně vnitřní; sídlí na dně duše, odkud jí vnuká dobré myšlenky a dobré city.

Z vnitřku se šíří ven a dodává životnosti všem vnějším úkonům zbožnosti. Neboť čím pak by byla taková zbožnost čistě vnější, která by neměla než slova nebo marná zapřísahání, nebo snad ještě skutky, jichž původcem by nebylo srdce?

Byla by jen maskou oddanosti, kterou by bylo lze oklamati lidi, posuzující jen podle vnějšího zdání,

neschopná však ošáliti Boha, jehož pohled míří rovnou do srdce.

Lidé se málo starají o dobrou vůli toho, komu jsou zavázáni za užitečné služby. Potřebuje však Bůh našich poct?

Má je rád jen oslavují-li ho, a oslavují ho jen tehdy, jsou-li upřímné a vycházejí-li ze srdce.

Zbožnost jest vnitřní také tím, že odvádí duši od vnějších předmětů, které ji rozptylují, přivolávajíc ji nazpět k ní samé a soustřeďujíc ji v Bohu, jenž jí dává pocítit svou přítomnost uvnitř.

Učí ji tedy soustřeďovat smysly, řídit obraznost, zdržovat se marných myšlenek, tišit hnutí a krotit neklid srdce; sbírat všechny síly, aby se udržela ve spojení s předmětem, jemuž se oddala.

Tímto vnitřním spojením s Bohem duše posvěcuje netoliko ústní i vnitřní modlitby, konání povinností a dobrých skutků, nýbrž i zcela přirozené úkony, jako pití, jídlo, spánek, a i ty zdánlivě nejnutnější, jako rozhovory a slušná rozptýlení, dovede zaměřit k slávě Boží podle rady Apoštolovy.

Tak skrze zbožnost nabude křesťan zkušenosti o slovech Ježíše Krista: **K r á l o v s t v í B o ž í j e s t v e v á s** : slovech, jejichž smyslu neporozumí nikdy nikdo jiný než člověk opravdu zbožný. Skrze milost Bůh vládne v duši, která jest mu oddána, a činí ji pozornou k svému hlasu, jenž jí každým okamžikem sděluje svou vůli.

A protože tento hlas je nekonečně jemný a poně-
vadž ho nelze slyšet v roztržitosti, v množství a
zmatku vášní, duše, která hlubokým tknutím již
jedenkrát okusila jeho slasti a ví, jak výhodné je
pro ni se mu poddat, pilně se udržuje v usebra-
nosti, v klidu, v jistém vnějším osamocení a v krajní
pozornosti, aby jí nic neušlo z pokynů a upozor-
nění, jež jí Bůh dává.

Právě tak služebník oddaný svému pánu je vždy
hotov vyplnit jeho rozkazy, vůbec se nenechává
rozptylovat péčí o věci cizí, nastavuje ucho ke všem
slovům svého pána, přičiňuje se, aby jim dobře
rozuměl, pozoruje jeho oči, pohyby, i nejnepatrnější
známky jeho úmyslů.

Tato pozornost má být trvalá, jako je ustavičné
působení milosti v duši. Tato pozornost jest nit,
která to působení řídí, kterou je třeba stále držet .
v ruce a od níž se ani na okamžik nemůžeme vzdálit,
aniž bychom nezabloudili.

Kdo se vážně oddal Bohu, zakouší, že vnitřní po-
kyny Boží jsou ustavičné a že je lze postřehnouti
velmi citelně, až si navykne ve všem jednati v du-
chu milosti.

A když tento duch v něm zdomácněl a stal se
jakoby přirozeným, sleduje ho už téměř bezděč-
ně, ale jeho vliv na všechny skutky člověka je
ohromný.

Namítne-li mi někdo, že tak silná a tak napjatá

pozornost je náramně obtížná, odpovím předně, že člověk opravdu zbožný nikdy s takovou námitkou nepřijde, ba že mu ani na mysl nevstoupí.

Tato odpověď zajisté stačí každému, kdo chápe, co to jest oddanost k Bohu. A za druhé odpovídám, že je-li zde obtíž, láska ji zmírní a zvyk že usnadní to, co bylo s počátku velmi těžké.

X

ZBOŽNOST SE MÁ JEVIT VE VNĚJŠÍCH ŠKUTCÍCH

Ale hrubě bychom se klamali, kdybychom se domnívali, že zbožnost může být jen vnitřní, a kdybychom pod záminkou, že Bůh ji vidí uvnitř, opomíjeli modlitbu ústní a ostatní zevnější projevy.

Jsme lidé a nikoli pouzí duchové. Je spravedливо, aby se tělo sdílelo o úctu duše a aby naše hlavní ústrojí byla zapojena do chvály Boží. K tomu jsme je obdrželi a tak jich užijeme nejvznešenějším způsobem. Je zapotřebí, aby celý člověk se klaněl a modlil.

Mimo to duše sama potřebuje, aby byla ke zbožnosti povzbuzována a v ní podporována tím, co se dotýká smyslů.

Tak vnější aparát bohoslužebný, řád a velebnost obřadů, jímavost a účinný zpěvu, pohled na obrazy a jiné posvátné předměty jsou věci nutné k udržování zbožnosti.

Slušné a pokorné držení těla, skloněná kolena, sepjaté ruce, oči skromně sklopené nebo pozdvižené k nebi jsou taktéž výrazem úcty a pozornosti duše při modlitbě; má se zcela přirozeně a bez rozmýšlení k tomu, aby své city doprovodila tímto zevnějším vyznáním.

Přidejte povzbuzení, jímž jsme povinni bližnímu, který nemůže posoudit naši zbožnost než podle toho, co se z ní jeví navenek.

Dodejte, že náboženství jako první pouto lidské společnosti vyžaduje bohoslužby obecné, veřejné a tedy vnější, při níž se lidé obracejí k Bohu se stejnými prosbami a modlitbami a navzájem se povzbuzují ke chvalozpěvům.

Úřad Církve, který je ustanovením Božím, je zřejmým důkazem nutnosti vnějšího kultu.

Nikdy nebylo žádného člověka vpravdě zbožného, ani žijícího v samotě, který by každého dne pravidelný čas nebyl vyhradil modlitbě ústní. I sám vnitřní duch k tomu pudí ty, kdo se zcela oddávají kontemplaci; a jestliže za jistých přechodných okolností touha po usebranosti byla tak silná, že je přiměla opustit tento způsob modlitby, museli se k němu vrátit, jakmile nabyli větší svobody ducha.

Ať se tedy modlíme k Bohu ve shromáždění nebo v ústraní, máme se vnitřní modlitbě oddávat tak, abychom nijak nezanedbali modlitbu ústní.

První modlitba by se bez druhé dlouho neudržela a zvrhla by se nepochybně ve skvělou a nebezpečnou zahálku.

Je právě tak nesnadné dobře vykonat modlitbu ústní bez cviku v modlitbě vnitřní, z níž se čerpá vnitřní duch, jako je nesnadno, aby se duše udržela v pouhé kontemplaci, nenapomáhá-li si čas od času modlitbou ústní.

Často se též při modlitbě stává, že duše živě dojatá nemůže zadržet svůj vzlet a své uchvácení a že je vyjadřuje slovy, pohledy, vzdechy, slzami, nej-různějšími pohyby, jež jí unikají; to jest následek spojení duše a těla a jejich vzájemného doplňování se.

XI

OMYL TĚCH, KTERÍ ZE ZBOŽNOSTI VYLUČUJÍ MODLITBU VNITŘNÍ

Je-li omylem vylučovati ze zbožnosti modlitbu ústní, jest rovněž omylem mnohem obecnějším vylučovati z ní modlitbu vnitřní.

Může se to omluvit u lidu obecného a špatně poučeného, jenž svého ducha užívá s obtíží, a také u nedospělé mládeže, jejíž krajně lehká představitost se musí upoutat nějakou věcí smyslovou.

Lze však prominout osobám zralým a dostatečně vzdělaným, neumějí-li se modlit než s knihou v ruce, jsou-li přesvědčeny, že zahálejí, nepohybují-li rty, a že Bůh jich neslyší, nepředříkávají-li mu své prosby často tak hlasitě, že to obtěžuje ty, kdo se modlí vedle nich?

Kolik zbožných žen nechodí do kostela než s množstvím knih, v nichž je uzavřena všecka jejich nábožnost!

Vidíme je, jak berou ty knihy jednu po druhé, hledají v nich návody, jak sledovat mši svatou, jak se zpovídat, jak přijímat.

Tam jsou směstnány všechny úkony a formule, stačí jenom je vyslovit, a když žádné z nich nevynechaly, jsou přesvědčeny, že úkol svůj splnily jak náleží, a že Bůh od nich nežádá nic víc.

A zatím nejnepatrnější úkon, vytvořený srdcem, nejnepatrnější cit, který by byly dobyly ze srdce, by se Bohu líbil více a jim by byl prospěšnější. Ale jejich srdce je chladné, suché a prázdné; neříká nic v té záplavě slov, kterou vynášejí ústa.

Nadarmo říkají tyto osoby, že všechny ty vykonané modlitby je dojímají a živí jejich nábožnost.

Nijak se mi to nechce věřit o těchto úkonech sou-

stavných a uspořádaných, v nichž jsou krasomluvou vyjádřeny city cizí těm, kdo je odříkávají, a snad i tomu, kdo je skládal.

Připouštím však, že jimi byly dojaty naponejprv, když jim byly nové a když se dotkly jejich obraznosti spíše než jejich srdce.

Po čase se znává den co den se vracejícími formulkami; už na ně nedělají dojem; nudí je, odříkávají je už jen mechanicky a z paměti; je třeba utéci se k jiným, které se jim nicméně také znechutí. Brzy jsou všechny způsoby vyčerpány a neví se, nač se vrhnout.

Pročpak si zavčas neosvojit usebranost, nehledat s Davidem modlitbu ve svém srdci, modlitbu, kterou chceme Bohu přednést, proč si nepostěžovat jemu samému na svůj chlad a na svou necitelnost, nezapřísahat ho, aby on sám doplnil naši duchovní chudobu?

Modlili bychom se snad k Bohu špatně, kdybychom před ním pokorně vyznali nemohoucnost své modlitby, přitahovali si milost shůry hlubokými vzdechy nad svou bídou a kdybychom tu trochu dobrých citů mezi tím vděčně přiznali původci všeho dobra?

Je-li zdroj nábožnosti v srdci, je nevysychající; vzněty rodící se v něm se neustále mění a pokaždé v nich nalézáme novou chuť.

Abychom je vyjádřili, k tomu netřeba naučených

řečí; nejprostší, nejpřirozenější a nejživější výrazy se naskytnou nejdříve.

I samo mlčení srdce dojatého a zjhlého jest výmluvnější než slova a v tisíci případech srdce nemá jiných prostředků než mlčení, aby Bohu dobře osvědčilo všecko, co cítí.

Není-li zřejmo, že všechny ty vytrávené formulky podporují lenost a skýtají úlevu od toho, abychom se na modlitbu připravili, jak poroučí Kniha Moudrosti? Stačí jen otevřít knihu a číst, jiné přípravy netřeba. Těmto osobám se ani nezmiňujte o rozjímání. Ony nemohou rozjímat, říkají, jejich hlava by podlehla nejmenšímu úsilí.

Uznávám, že rozjímání je namáhavé pro každého, kdo se necvičil v přemýšlení, že živá obrazotvornost je v něm málo vhodná a že jen málo hlav je schopno vydržet je déle.

Když se jim navrhne, aby, stojí-li před Bohem, nechaly úvah a přešly hned k afektům, odpovědí, že jejich vůle se hýbe nesnadno a že mají-li nějaké dobré hnutí, okamžitě uniká, a proto prý užívají knih.

Řeknu-li jim, aby prostě zůstaly v klidu a mírně k sobě přitahovaly nebeskou rosu krátkými a živými, čas od času opakovanými kony, neváhají odsoudit tento zahálčivý klid a projevit svůj odpor nad tímto způsobem modlitby, jehož nicméně užívají duše, žijící vnitřně.

Těmi ovšem nejsou a bojí se jimi býti. A přece si lichotí, že jsou nábožné, protože k Bohu mluví mnoho a dlouho jako k sobě podobným, a místo aby si rozechřály srdce, vysoušejí si hrud.

Ať si říkají co chtějí, sebeláska předsedá jejich modlitbám; konají je spíše pro sebe než pro Boha. Jejich cílem je dokázat si, že se modlily, a myslí, že mají toho hmatatelný důkaz, když až do ztráty dechu odříkávaly ohromné množství formulí. To je jako když někteří lidé mluví hodně hlasitě, aby měli uši za svědka.

Svatý Antonín, jenž byl nepochybně doopravdy zbožný, nesmýšlel takto, když na otázku, jaký způsob modlitby je nejlepší, odpověděl: „Nejlépe se modlíme, když toho ani nepozorujeme.“

XII

JE OMYLEM PŘÍLIŠ ROZMNOŽOVATI ZBOŽNÁ CVIČENÍ

Jiným omylem zevnější zbožnosti je, že tak rozmnožuje pobožnosti, až jí k jejich vykonání stěží stačí celý den. Staré si ponechává a každého dne přidává nové.

To zatěžuje ducha a odnímá mu svobodu: často

to škodí stavovským povinnostem; zanechává se práce k vůli modlitbě anebo, modlíme-li se při práci, pozornost je rozdvojena a nedělá se dobře ani to, ani ono.

Zajisté je dobře promísit svá zaměstnání několika střelnými modlitbami nebo ustat tu a tam v práci a obnovit se v Boží přítomnosti; avšak tyto návraty mají být krátké a má je konat spíše srdce než ústa.

Zbožnost osob, jež mám na mysli, pozůstává v tom, že se dlouho zdržují v kostele, běhají s kázání na kázání a s požehnání na požehnání, aby nepropásly žádných odpustků.

Mají kalendář, v němž jsou poznačeny všechny svátky, slavící se v kdejakém klášteře a v kdejaké komunitě, a trápily by se, kdyby se na některý nedostavily.

Jsou ve všech bratrstvech, ve všech spolcích, což je zatěžuje tolika pobožnostmi a modlitbami, že jsou jimi zavaleny, takže nakonec je třeba, aby zpovědník jim v tom ulevil, nejsou-li k nim ovšem připoutány tak silně, že by je nemohl přimět, aby vystoupily aspoň z jednoho z nich.

Úmysl je dobrý, každá ta jednotlivá pobožnost jest dobrá sama v sobě; ale ve všem je třeba míry a ve zbožných cvičeních obzvláště.

Takovým nahromaděním pobožností se nezaujme ani duch, ani srdce, nýbrž jen fantasie; a každý

ví, jak ta je živá, žhavá a nenasytná, zejména u pobožného pohlaví ženského.

Kdyby vnitřní duch nepůsobil jiné dobro, než že by uváděl řád do těchto krajností a vnukal zbožnost spořádanou, umírněnou, rozumnou, zavazoval by dostatečně zbožné duše k tomu, aby se mu oddaly.

XIII

BOHU SE MUSÍME ODDAT BEZ VÝHRAD A BEZE ZBYTKU

Pravá zbožnost nepřipouští žádné výhrady: spočívá v tom, že se cele poddáme milosti, a že jsme rozhodnutí jíti tak daleko, jak daleko nás povede. Odevzdat se milosti, toť odstraňovat všechny překážky, které ji zadržují v činnosti, v míře, v níž je rozpoznáváme; toť sledovati ji krok za krokem s přesnou věrností a ani ji nepředbíhat, ani se nevrhat do všech těch výstředností nerozvážné horlivosti.

Obětí této chyby se člověk stává v prvních uchváceních rodící se lásky. Mnoho světců si vyčítalo tuto chybu, zvláště svatý Bernard, který si násilným postem záhy zkazil žaludek.

Je v tom také pokušení zlého ducha, který od té,

co jsme se pustili po závodní dráze, pokouší se vyčerpat naše síly, aby nám zabránil jí proběhnouti nebo dokonce nás přiměl vrátit se nazpět. Nevystavíme se nebezpečí, že mu v tom podlehneme, poradíme-li se o svých postech, bděních a hlavně o kajícnostech s moudrým duchovním rádcem a přidržíme-li se jeho náhledu.

Z toho však je patrné, že být zajedno s Bohem, nechtít si činit násilí než do jisté míry, stanovit si mezník duchovního běhu a být jím omezen tak, že ho vůbec nepřekročíme, neznamená oddat se Bohu, nýbrž dáti se mu s mírou a s omezením.

Je nutno, aby s ohledem na lidi do naší oddanosti stále vstupovaly výhrady, neboť při nejmenším je třeba, aby práva Boží zůstala vyhrazena. Ale protože Bůh je nekonečně vyšší než všechno, co existuje, a protože nic nemůže omezit vykonávání jeho vlády nad stvořením, služba Bohu sama v sobě nepodléhá žádné výhradě a kdokoliv si ji oblíbí, má si ji oblíbit bez výjimky a bez podmínky.

Neboť oddat se Bohu, toť zavázat se, že už neuznáme žádného jiného zákona než jeho nejvyšší vůli, a že se jí přizpůsobíme za každou cenu své přirozenosti.

Zde se vůbec nesmí namítat slabost, ani se nesmí říkat: Nikdy nedokážu to nebo ono, i kdyby milost to ode mne žádala.

Boží vůle činí možným všechno, co poroučí, proto-

že k rozkazu přidá vždy prostředky, aby mohl být splněn.

Bůh by byl nespravedlivým, kdyby se ukázalo, že od nás něco žádá, aniž nám k tomu dal dostatečnou pomoc, neboť sami ze sebe nic nemůžeme. Čtete o jistých hrdinných rysech v životopisech světců; a obdivujete se jim, zříkáte se toho, abyste je napodobili; ale jakpak víte, že Bůh po vás nežadá týchž věcí? A žádá-li je od vás, pročpak byste s jeho milostí nemohli dokázat to, co mohli ten či ona? Vůbec se tedy nestrachujte: co se vám dnes zdá zhola neuskutečnitelným, zjeví se vám ne-li snadným, tedy aspoň velmi možným, až přijde pravý okamžik.

Není to vždycky zlá vůle, která působí, že si činíme tajné výhrady, rozhodující se pro zbožnost. Kdyby tím byla vinna vůle, neváhal bych říci, že taková zbožnost by byla falešná a ilusorní, a že bychom se zřejmě vystavovali nebezpečí, že nesplníme jejích závazků; Bůh nám nemusí dát žádnou milost k tomu, abychom mu sloužili po svém; a dávali bychom v sázku i svou věčnou spásu, kdybychom i nevím jak toužili si ji zabezpečit.

Obyčejná příčina těchto výhrad jest, že vidouce před sebou rozsáhlou závodní dráhu svatosti a změřivše své přítomné síly, máme zato, že nejsme s to celou ji proběhnout.

Rozhodneme se tedy, že na ni vstoupíme, protože máme dobrou vůli; činíce si však plán, shodný se svou současnou slabostí, jehož se míníme zhostit, aniž bychom šli dále.

Toť hrubý omyl, pocházející částečně z nevědomosti, částečně ze sebelásky, která se pečlivě šetří, a zčásti od zlého ducha, žárlivého na naše pokroky.

Měli bychom myslet na to, že původkyní našich sil není než milost, že vzrůstají úměrně s naší věrností; že Bůh vždycky měří velikost pomoci podle obtíží, takže čím dále pokročíme, tím větší horlivost k dalšímu běhu pocítíme, tím snáze budeme zdolávat překážky.

Copak bychom řekli o dítěti, jež nepřemýšlejíc o tom, že jeho síla nepozorovatelně poroste s věkem, odhadovalo by podle své dosavadní slabosti břímě, které ponese, až dospěje v muže, a nechtělo by uvěřit, že potom bude moci unést dvacetkrát více?

Nuže, vy všichni, kdo se chcete oddati Bohu, dejte mu vůli celou a úplnou. Nepouštějte se do žádného vyjednávání, nebojte se ničeho než toho, že nemáte dosti velkodušnosti.

Věřte, že nejmenší výhrada vás oslabí vůči týmž věcem, o nichž byste byli souhlasili, že je rádi vykonáte, a že naopak břímě vám bude lehčí, když z něho nic neuberete.

Toto se může zdát protismyslným jen tomu, kdo nemyslí na to, že Bůh vynakládá všecku moc své milosti ve prospěch duše vznešené a šlechetné, která nešetří ničeho, aby se mu líbila; a že srdce úzké a skoupé ho nutí, aby proti své podstatě se své strany také užil výhrad.

Nemám v úmyslu podrobně vysvětlovati, co to znamená nemít vůči Bohu žádných výhrad, ani jaké druhy těchto výhrad zjevných či tajných vstupují do většiny zbožností; překročil bych úzké meze tohoto dílka.

Zkušenost o nich poučí duše dobré vůle více, než bych já o nich mohl říci.

XIV

PRAVÁ ZBOŽNOST NEPŘIPOUŠTÍ ŽÁDNÉHO DĚLENÍ

Pravá zbožnost nestrpí žádného dělení. P á ň u B o h u s e b u d e š k l a n ě t i a j e m u s a m é m u s l o u ž i t i b u d e š. Takový je zákon oddanosti.

Klanění, jímž se rozumí úcta ducha i srdce, vylučuje každou výhradu; a služba, náležející jedinému Bohu, vylučuje každé dělení.

Každá služba jiná než služba Bohu je oprávněná, jen je-li jejím důsledkem a je-li na ní závislá. Ježíš Kristus prohlásil, že nikdo nemůže sloužit dvěma pány, jakými jsou Bůh a svět, jejichž rozkazy jsou opačné, zákony protichůdné a následkem toho služba neslučitelná.

Bůh mne chce celého pro sebe: svět mne chce také celého pro sebe. Nijak nelze uvést v soulad jejich nároky, jež se vzájemně ruší.

Musím si volit, a miluji-li jednoho, druhého bych nenáviděl; poslouchám-li jednoho, pohrdnul bych rozkazy druhého.

Jak si můžeme činit klamné představy o pravdě tak zřejmé? A zatím všude je plno pobožných osob, hodlajících smířit zájmy Boží se zájmy světa; kteří chtějí v jednom srdci spojit lásku k Bohu s láskou k světu; a kteří, chtějíce náležitosti oběma, nepatří ani jednomu, ani druhému. Mohlo by se jim říci to, co říkal prorok Eliáš Izraelitům: Jak dlouho budete kulhati na dvě strany? Je-li Hospodin Bohem, přidržte se Hospodina, je-li jím Bál, následujte toho.

Člověk si myslí, že nedbá na svět, protože se zřekl toho, co je ve světě zločinného a vyloženě nebezpečného. Neslouží již rozkoši, která je hlavním božstvem světa, je však dosud otrokem ziskuchtivosti a liché cti. V těchto dvou předmětech následuje

zásad zavržených .Evangeliiem, přikládá váhu bohatství, urozenosti, hodnostem, všemu, co nás povznáší a vyznamenává; miluje nebo dychtí po těchto věcech pro sebe nebo pro své blízké, závidí je druhým a vynakládá všecko úsilí, aby si je uchoval nebo zaopatřil.

Při tisíci příležitostech přijímá soudy světa a přizpůsobuje jim své chování. Je žárlivý na úctu k sobě; bojí se, aby ji neztratil, kdyby se příliš otevřeně hlásil ke zbožnosti; a setrvává v tom na útraty ctnosti přes výčitky svědomí.

Bojí se světského výsměchu a hany; a chrání se tak, aby se před nimi zabezpečil: služba Boží tím trpí, jest obtěžován a prudce tahán se dvou stran; bázeň lidská ho zotročuje a nepřetržitě udržuje ve smrtelném strachu.

Chce náležet Bohu, a rdí se, mají-li ho za takového; modlí se k Bohu potají a má-li se zhostit úkolů zbožnosti, skrývá se tak pečlivě, jako kdyby šlo o nějaký špatný skutek.

Jaké otroctví, jaká muka, a zároveň jaká nevěrnost! Jaká zbabělost! Jaká nedůslednost!

Znamená-li toto býti oddán Bohu? Bůh si tedy nezaslouží než aby se mu sloužilo potají? Je to hanba uznat ho za pána? Nechce prý se stavět na odiv, říká takový člověk.

Rozumí-li tím stavěním se na odiv dělat ze své pobožnosti parádu, vystavovat ji okázale a nápadně,

vyhledávat toho, abychom byli viděni a aby se nám tleskalo při všem dobrém, co činíme, má pravdu a následuje přikázání Evangelia.

Ale mezi nápadností toho druhu a strachem před tím, že před veřejností platíme za služebníka Božího, za člověka oddaného slávě a zájmům tak velkého a dobrého Pána, je střed, jenž znamená jíti přímo svou cestou, nestarat se o to, jsme-li pozorováni, a poctivě následovat svého svědomí; vzdávati Bohu nestrojeně, ale zcela nepokrytě úctu, kterou od nás čeká, pro svou slávu a ku vzdělání bližního; a ponechat si jako tajemství jen to, co on sám si přeje, aby uniklo očím druhých lidí.

Člověk opravdu zbožný umí velmi dobře zachovat tento střed. Nebojí se, že se o něm dovědí, že slouží Bohu z celého srdce a že svět má jen v opovržení a v ošklivosti; otevřeně se s ním vypořádává při příležitosti, když je to nutné a když je třeba pošlapat lidské ohledy.

Ale stejně pečlivě chrání před zraky bližního jistá zbožná cvičení, jisté dobré skutky, jejichž známost vyhrazuje Bohu samému.

Shoduje se tak s tím, co řekl Ježíš Kristus: Tak svíť světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a blažoslavili vašeho Otce, jenž jest v nebesích; a s tím, co řekl jinde: Pilně se varujte, abyste nečinili své

spravedlnosti před lidmi, abyste od nich byli viděni; a ještě: a když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří v obyčeji mají, ve školách a na rozích ulic stojíce, modlit se, aby byli viděni od lidí; ale vejďte do pokojíka svého, zavřete dveře a modlete se k Otci svému v skrytě. Stále má na paměti tento výrok Spasitelův: Kdo mne vyzná před lidmi, toho i já vyznám před Otcem svým nebeským; kdo by mne zapřel před lidmi, toho i já zapřu před Otcem svým nebeským.

Vím ostatně, že jsou jisté ohledy oprávněné opatrností; že slabá ctnost se nesmí stavět do plného světla, ani příliš otevřeně čelit lidským ohledům s nebezpečím, že nesnese útoků, které na ni učiní. Vím, že jsou případy, kde úcta a ohleduplnost k otci, k manželu, k pánu málo příznivému zbožnosti vyžadují, aby se člověk měl na pozoru a aby pečlivě skrýval to, čím by je mohl urazit a rozčilit. Tak to činili první křesťané za domácích pronásledování. Pro dobrodiní míru neodhalovali se ani příbuzným, ani pánům, ani milovaným přátelům; bratr se střežil zraků bratra, který ho špehoval, žena zraků manželových a vůbec věřící zraků nevěřícího.

Dnes více než jindy jsou okolnosti, v nichž se musíme chovat stejně. O tom se musíme poradit s opatrným zpovědníkem a jeho rady poslechnout. Ale když se nikomu nezodpovídáme ze svých skutků a když se nemusíme bát než nemohoucí pohany světáků, nesmíme váhat jí čelit, jíti s čelem vztyčeným a věnovat se plně tomu, proč zde jsme a čím chceme býti.

Zdalipak se bojíte prohlásit se partyzáni světa? Báli bychom se učinit to my, kdybychom byli z jejich řad?

Nejkratší je, docela zpřetrhat se světem svazky srdce a náklonnosti; osvojit si způsob nazírání, úsudku, řeči a jednání, způsob vždy opačný světu: neudržovat s ním jiných styků než nezbytných a slučitelných s nejjemnější zbožností, a jinak se zříci obcování s ním, jeho radováněk, jeho cti; nedbat jeho řečí, být spokojeni, jako apoštolé a všichni praví učedníci Kristovi, jestliže nás posuzuje, jestliže nás zahanbuje, pohrdá-li námi, pomlouvá-li nás a pronásleduje.

Oddanost k Bohu od nás žádá tyto schopnosti a přivádí nás k nim, je-li upřímná. Zvolíme-li si bez vytáček tuto stránku, jsme dobře odměněni už i v tomto životě; brzy se vymaníme ze všech pout: navenek jsme svobodni, uvnitř jsme pokojní, Bůh je spokojen, svědomí nic nevyčítá a svět sám se nám obdivuje a schvaluje naše pohrdání vůči němu.

ZBOŽNOST JEST PRO KAŽDÝ LIDSKÝ VĚK

Pravá zbožnost jest pro každý lidský věk a pro všechny stavy; šíří se na každé postavení a na všecku životní činnost.

Jakmile křesťan počal užívatí rozumu, má Bohu zasvětit myšlenky ducha a vzněty, rodící se v srdci. Na tyto prvotiny jest Bůh nejžárlivější, rád žádá, aby oddanost dětství byla ovocem prvního rozvoje dětské duše.

V tomto šťastném věku, kdy všecko je čistota a nevinnost, oč je duch prostší předsudků, srdce prostší vášní, svědomí čistší, o to též jsme schopnější zbožnosti upřímné, něžné, prosté a nelíčené. Nechte maličkých přijít k mně, říkával Ježíš Kristus; oni ještě nevědí, co je to zloba, svět jich ani nesvedl, ani nezkazil; jsou vyňati ze vší nečistoty; jejich duše, nová, jest poddajná ke všem hnutím milosti; království nebeské jest tak velice jejich, že jestliže někdo chce být pro ně způsobilým ve věku pokročilejším, musí se co nejvíce stát dítětem. Mladá srdce, oddejte se tedy Bohu a odpovězte na jeho sladká pozvání. Jste citlivá k něžnostem otcovským a mateřským; pokuste se získati něhu Otce nebeského.

Vždyť hlavně k vám on pravil: O k u s t e a v i z t e, j a k s l a d k ý j e s t P á n. Nechte se záhy opojit vínem jeho lásky, a toto svaté opojení vás uchrání před lahodnou, ale otrávenou kořalkou, kterou vám jednoho dne předloží svět.

A vy, křesťanští rodičové, vy, učitelé mládeže, vy, kdo řídíte její svědomí, pospěšte si ohnouti ji pod jho Pána.

Jest dobré nosit je hned od prvních let; duše se pod ním ohýbá a přizpůsobuje se mu bez námahy; a kdyby potom měla to neštěstí, že by je svrhla, snáze se pod ně navrátí.

Čím více se šíří světlo rozumu, tím jest neomluvitelnější neoddati se Bohu. Pravda, začínají se ozývat vášně a jejich bouřlivý hluk chce udusit hlas milosti.

Je však na místě je umlčet, když se rodí, nebo aspoň chránit srdce před jejich svody; neobstojí před zbožnými cvičeními; před četbou dobrých knih, před dobrými výstrahami a dobrými příklady a před častým užíváním svátostí.

Mužný věk, kdy rozum je v plné síle, srdce je pevnější a povaha vážnější, byl by věkem, kdy milost by na duši působila nejúčinněji, aby je pohnula k zbožnosti, kdyby životní péče, zžírající ctižádostivé starosti, špatné návyky z mládí nekladly překážek.

Není však takových, nad nimiž by přímý duch a

silná vůle nemohly zvítěziti. A pod jakou přijatelnou záminkou by si tehdy křesťan prominul oddanost k Bohu, jejíž nutnost a výhody pocituje více než kdy dříve?

Obírá-li se v tom čase co nejvážněji svým štěstím, není-liž správné, aby myslel na trvalé zaopatření, jež mu má jeho práce zajistit v nebesích, a aby k tomuto proň jedině zajímavému předmětu obrátil všechny své plány a podniky?

Ve stáří uhaslé vášně ponechávají duchu všechen jas jeho světel a již neprostupují rozhodování vůle, zkušenost vyvedla z bludu o půvabu a mamu dějiště světa; věci dělají na zmrtvělé smysly jen malý dojem, nemoci a sešlost upozorňují, že konec života je blízko; člověk se blíží k branám věčnosti.

Všecko zve, všecko nutí, aby dal Bohu aspoň poslední chvíle života a odškodnil ho vážnou a vřelou zbožností za tolik let, která mu urval, aby jich užil snad krajně hanebně a trestuhodně.

Už nelze otálet, smrt se blíží velkými kroky; bude příliš pozdě, až nás překvapí poslední nemoc. Na lehkovážnost dětství, na jinošské nadšení, na soukromou i veřejnou činnost zralého věku, na ochablost stáří bychom neměli hledět jenom jako na důvody k úlevě nebo k omluvám.

Má se z nich vyvodit, že každý věk představuje jisté obtíže, jež třeba zdolat, a že v každém věku, chceme-li náležet Bohu, musíme si činit násilí.

ZBOŽNOST SE ŠÍŘÍ NA VŠECKY STAVY

Stejně musíme soudit o stavech; každý stav skýtá stránku zbožnosti příznivou i protivnou a žádný nedává důvodu ke zproštění.

Velikost chová nebezpečí pro věčnou spásu; a nemáme jiné záruky než obzvláštní ochranu Boží, ochranu, které se můžeme nadát jen když jsme se oddali jeho službě.

Veřejné úřady vyžadují splnění velkých úkolů a vystavují velkým pokušením. Jak bychom si bez zbožnosti mohli lichotit, že se těch úkolů zhostíme a že překonáme ta pokušení?

Péče a zaměstnání v nich jsou přehledná a sotva dopřejí času k oddechu; náleží-li však srdce Bohu, budeme se cítit svobodni uprostřed všech těch zmatků, jež se tak často změň v příležitost osvědčit Bohu poslušnost a lásku.

Kolik mužů se stalo svatými ve stavu vojenském, kde překážky se zdají tak nepřekonatelné! Kolik ve správě měst! Kolik dokonce v úřadě výběrčích daní! Vyjímám několik zaměstnání, která sama sebou se protíví spáse, Evangelie zavržených, která nikdo není nucen si zvolit a jež se pouze trpí ve státech dobře spořádaných.

A potom směle tvrdím, že není jediného stavu, který by nebyl vytvořil světce a denně je nevytvářel; což by byl Bůh, původce rozličných lidských povolání, zřídil jedno jediné, v němž by bylo mravně nemožno se spasit?

Je-li v některém z nich více obtíží, připojuje k němu Bůh i větší pomoci; a všichni, kdo se oddali jeho vedení, udělali s ním šťastnou zkušenost. Zbožnost zahrnuje též všechna postavení; stejně výhodná, stejně nutná jak ve zdraví, tak v nemoci, v úspěchu jako v nehodě, v hojnosti i v opovržení, v radosti i v zármutku, v dobrém i zlém vezdejšího života; v dobrém, aby zabránila jeho zneužití, ve zlém, aby pomohla je unést. A protože zlé je neporovnatelně obecnější zde na zemi než dobré, a protože v mnohých případech všechny lidské prostředky jsou nedostatečné, vyplývá z toho, že oddanost k Bohu a podrobení se jeho svaté vůli jsou jedinou pevnou útěchou, jež zbývá křesťanu uprostřed zármutků a křížů, ať jsou jakéhokoliv druhu.

A konečně zbožnost svou povahou se šíří i na skutky; není mezi nimi jediného, jenž by jí nebyl předmětem posvěcování.

Nebyla by dokonalou oddaností, kdyby Boží vládě nepodřídila všechno, co se k ní jen může počítat. Nuže, tím jsou všechny naše svobodné činy, jež jinak nazýváme lidskými.

Božím plánem je, aby všechny mu byly obětovány a aby se konaly k jeho slávě.

Pravý křesťan mu je také všechny bez výjimky zasvěcuje, a tímto zasvěcením je posvěcuje. Ví, že všude, kde člověk má jednat shodně s rozumem, křesťan musí jednat shodně s náboženstvím, že nestačí, aby jednal ve stavu milosti, ale že nadto má jednat pod vedením milosti; jako k tomu, aby jednal rozumně, člověku nestačí, aby měl užívání rozumu, neužije-li ho k tomu, co právě dělá.

Tato nepopíratelně pravdivá zásada vede daleko, dáme-li si jen trochu práce s jejím prohloubením. Klameme se, myslíme-li o sobě, že jsme zbožní proto, že každý den jistým návykem se zhostíme jistého počtu zbožných cvičení, kdežto jinak žijeme rozptýleně, poddávající se nenuceně všem možným myšlenkám, žádostem i skutkům, jen není-li v nich nic zločinného.

Bůh by podle toho měl pro sebe jen jisté části našeho dne a s ostatkem bychom si dělali, co by se nám zlíbilo.

Ale tak tomu není; Bohu náleží všechny okamžiky; chce, aby jich bylo užito jak je důstojno Boha i našeho vyznání křesťanského a není nám volno nakládat s nimi po naší libosti; promarnit je na př. na návštěvách v lehkomyšlných rozhovorech, v četbách venkoncem zábavných nebo ve změkčilé zahálce.

Stavovské povinnosti, práce a nějaké krátké rozptýlení, jehož přirozenosti můžeme dopřát, mají vyplnit části dne; nic nemá přerušit tuto ustavičnou modlitbu srdce, kterou Ježíš Kristus a po něm Apoštol nám doporučili.

Předmětem spořádaných modliteb jest svolávání Božího požehnání na naše skutky, kde milost Boží je tím potřebnější, čím více jsme vystaveni rozptýlení nebo tomu, že budeme jednati příliš po lidsku, a že se dopustíme mnoha chyb, jichž si často ani nepovšimneme.

XVII

LÁSKA JEST JEDINÝM ZÁKLADEM ZBOŽNOSTI

Jedině láska může zplodit oddanost. Láska ji rodí, dává jí růst a dokonalost; a projevy oddanosti navzájem živí a sílí lásku.

Zbožnost můžeme vymezit jako uskutečňovanou lásku k Bohu. Co by to bylo za oddanost, jež by neměla za základ lásku k předmětu, jemuž se oddává?

A nemůžeme-li se oddat žádnému tvoru, aniž bychom mu nedali svou náklonnost, takže si živě

zamilujeme jeho zájmy, vyhledáváme dychtivě každou příležitost si ho zavázat a líbit se mu, že za tím účelem nešetříme ani odpočinku, ani zdraví, ani statků, ba ani života — oč milostnější, živější, žhavější a šlechetnější mají být city duše oddané Bohu!

Poroučí-li nám Bůh, abychom ho milovali z celého srdce, z celé duše, ze všech sil, není-li to totéž, jako by nám rovnocennými výrazy poroučel, abychom mu byli úplně oddáni?

Zbožnost jest doslovně uskutečňováním velkého přikázání lásky k Bohu; co schází zbožnosti, schází naplnění tohoto přikázání, a může se říci právě tak o zbožnosti jako o lásce, že jsou plností zákona. Dokonalá zbožnost tak vyhání bázeň jako láska. Oddanost jest znakem dítek jako strach je známkou otroků.

Strach vidí v Bohu pána, soudce, mstitele a slouží mu pod tímto zorným úhlem; oddanost v něm vidí otce, jehož se svatě obává, jehož ctí, jehož poslouchá, protože ho miluje.

Strach může přimět duši k tomu, aby se stala zbožnou, ale zbožnou ji neučiní; a od chvíle, kdy se tato duše zbožnou stala, už ne strach, nýbrž láska v ní převládá.

Neboť láska všude, kde jest, chce vládnout sama a především chce zahnat strach, jenž se jí docela protiví.

Neboť strach pramení ze sebelásky, která je nepřítelkyní lásky k Bohu a metlou oddanosti.

Co si tedy myslet o těch duších, jež slouží Bohu jen ze strachu, že budou zatraceny, jichž se dotýkají jen hrozné pravdy náboženství a jež jsou stále ztuhlé hrůzou? Komu se to oddaly? Bohu? Ne! Sobě samým a svým zájmům.

Proč se bojí hříchu? Proto, že uráží Boha? Nikterak: proto, že Bůh zaň trestá!

Proč se bojí pekla? Zda pro muku zavržení nebo pro věčné odloučení od Boha? Vůbec ne: tělesné tresty, věčné plameny — toť jediné, co je děsivé. Nesměšujme však zde hrůzu, jež se rodí z živé a slabé obraznosti a kterou srdce zavrhuje, se strachem, jenž má svůj původ v citech nízkých a podlých.

Mnoho osob opravdu zbožných jest obětí tohoto děsu, který je mučí a z něhož se léčí velmi těžce. Ale tento děs slábne tou měrou, jakou duše pokročí ve zbožnosti a nakonec docela zmizí.

Nezřídka tyto duše, jež se po celý život strachovaly Božích soudů, umírají v pokoji, v důvěře a v jistotě.

ABYCHOM BYLI VPRAVDĚ ZBOŽNÍ, MUSÍME ZAPOMENOUT NA VLASTNÍ ZÁJMY

Proto pravá zbožnost není prodejná a zištná. Ze začátku, pravda, když Bůh vůči ní plýtvá sladkostmi, přilne k nim trochu příliš; vyhledává je a jsou jedním z důvodů její věrnosti.

Neváhá však povznést se nad tyto něžnosti; a když jí je potom Bůh odejme, neslouží mu méně horlivě a méně přesně.

Zbožná duše se na začátku své dráhy stává dítětem; Bůh s ní zachází jako s dítkem a nebylo by spravedlivé, přikládat jí zištné úmysly, neboť útěchy ji tehdy vábí a povzbuzují.

Pokud jde o věčnou spásu, i když duše nevím jak pokročila ve zbožnosti, stále po ní touží a s hrůzou odmítá lhostejnost v této podstatné věci; ale touží po ní méně k vůli sobě než k vůli Bohu.

Chce být šťastna; a pročpak by to neměla chtít? Ještě více však chce slávu Boží a Boží zalíbení. Slouží Bohu za odměnu jako David, toť však pohnutka pouze druhořadá, láska je pohnutkou první a zásadní.

Kdo miluje čistě, hledí na milovaný předmět jen přímým pohledem, jenž neuhýbá k svému vlast-

nímu zájmu. Nevylučuje tento zájem a ani ho vyloučit nemůže, poněvadž svou blaženost vkládá do toho, aby vlastnil, co miluje.

Nevkládá však svůj cíl do toho vlastnictví, jež ho obšťastňuje, vkládá ho do slávy, která z toho Bohu vzchází a do plnění jeho svaté vůle. Nebudu se již šířit o jemnosti a krajní čistotě božské lásky. Zamyslíme-li se však pozorně nad vlastnostmi oddanosti k Bohu, porozumíme dobře, jak velice musíme být prosti všech zisťných záměrů.

Nevím, do jaké míry je tato oddanost v jistých vyvolených duších zde na zemi; jen tyto duše by nám to mohly říci; jisto je, že žádný vlastní zisťný zájem, žádné ohledy na sebe nemají místa mezi nebešťany, a že právě to jim dává plnou blaženost. Toť pravda sebelásce nepochopitelná; pravda, nad níž se rmoutí a zoufá, neboť se nemůže smířiti s pojmem štěstí, na němž nemá účasti a z něhož je úplně vyloučena.

Každá zbožnost pevná a mající původ v lásce směřuje k této obdivuhodné čistotě úmyslů obyvatel nebes; nemůže-li jí dosáhnout, usiluje alespoň se jí přiblížit.

Pohledme, je-li ta naše zbožnost taková. Nebojme se prozkoumat její důvody: a s pomocí milosti pracujme na jejím očištění.

Strach, že budeme zavrženi, nahraďme bázní před ztrátou Boha; místo zisťné touhy spasiti se, do-

sadme touhu po tom, abychom vlastnili Boha a byli s ním věčně spojeni.

V podstatě je to totéž, věc se nemění, ale způsob, jak na ni pohlížíme, jest velmi rozdílný, a tato rozdílnost názorů a důvodů dodává zbožnosti různé stupně výtečnosti a dokonalosti.

XIX

SMUTNÉ ÚČINKY SEBELÁSKY NA ZBOŽNOST

Čím se stává po všem, co právě bylo řečeno, každá zbožnost, která staví na sebelásce? Jak je falešná! Jak je klamná! A přece jak je taková zbožnost obecná! Nemluvím o takové hrubé sebelásce, jež plodí vášně a neřesti; mluvím o sebelásce duchovní, která se jemně vtírá do zbožných úkonů; o sebelásce, jež má také své hlavní neřesti: která je pyšná, lakomá, závistivá, vášnivá, chtivá, mstivá a líná; jež jest právě tak slepá a jejíž nebezpečí je tím větší, čím světější jsou předměty, k nimž se upíná. Nejsou vskutku nijak řídkým zjevem ty pobožné osoby, živící tajnou pýchu a které, tolik se podobajíce farizeům z Evangelia, jsou plny sebeúcty a pohrdání bližním.

Přivlastňují si milosti a dary Boží a nebojí se ničeho tolik, jako toho, aby se neviděly jich zbaveny; závidí duším, o nichž mají za to, že jsou více omlouštněny nebo pokročilejší. Smyslně vychutnávají nebeské sladkosti; jsou jich chtivé a nenasytné. Jsou prchlé, hněvivé, plné žluči a hořkosti; to všecko, myslí si, je z horlení o Boha; konečně jsou náchylné ke skleslosti, k změkčilosti, k zahálce, ke všemu, co lahodí přirozenosti.

Uznávám, že na začátku, ba i v pokročilejším životě duchovním jsme pro svou přirozenou nedokonalost více nebo méně obětí těchto výstřelků. Sebeláska vidouc, že jí unikají časná dobra, odáváme-li se zbožností, odškodňuje se na statcích duchovních; zmocňuje se jich a chce z nich učinit svou kořist, upínajíc se k nim tím mocněji, čím jsou výtečnější. Ale člověk opravdu zbožný ji horlivě a vytrvale potírá, pronásleduje ji s místa na místo, aby ji vyhnal odevšad, kam se uteče.

Tento boj je jeho předním zájmem a domnívá se, že chátrá, jakmile jen trochu ochabne a slábne v útocích.

Jako duch víry odvádí člověka od časných věcí, duch nábožnosti ho odpoutává od věcí duchovních, nestrpí, aby si v nich liboval, aby se jim oddával, aby se násilím zmocňoval jejich držení, a vede ho po těchto věcech postupně k odříkání, k oddanosti a k dokonalé chudobě. Má vše a

k ničemu nelze. Bůh mu odnímá a navrácí kdy a jak se mu líbí, aniž se duše člověka zbožného proto rmoutí nebo raduje.

Chyby opačné se hned nepoznají, neboť jsou velmi subtilní; tou měrou však, jak pokročíme, jsme osvícováni božským světlem, jež nás naučí je rozeznávat; a všecka věrnost duše zbožné spočívá v tom, že k sobě přitahuje toto osvětlení, aby je vděčně přijala, aby z něho těžila ke svému zdokonalení. Stojí ji to dlouhá a strastná úsilí; potřebuje veliké odvahy; musí si činit krajní násilí, aby úplně vykořenila tyto jemné chyby; je to celoživotní práce.

Nakonec však, je-li ve spojení s milostí, se jí to podaří a ona se osvobodí, jak je to jen možno, od tyranství sebelásky.

Bůh, jenž vidí její dobrou vůli, milosrdnými zkouškami dokončí to, čeho by ona sama nedokázala.

XX

ZBOŽNOST RODÍ DŮVĚRU

Poněvadž zbožnost je dcera lásky, jest matkou důvěry; neboť čím více Boha milujeme, tím více v něho důvěřujeme; jedno jest pravidlem a mírou druhého.

Láska k Bohu není nikterak láska slepá, nýbrž láska založená na poznání nekonečné dobroty Boží vůči tvorům.

A právě toto poznání nás nese k tomu, abychom v Boha vložili všechny své zájmy, abychom o něm nikdy nepochybovali, abychom přes všecku jeho přísnou tvářnost věřili, že nás miluje, že nás chce spasit a že nás opravdu spasí, zachováme-li mu svou důvěru.

V r h n ě t e s e m u d o n á r u ě , říkával svatý Augustin, n e o d t á h n e j i , a b y v á s n e c h a l u p a d n o u t . K této myšlence svatého učitele dodávám, že zdá-li se vám někdy, jako by Bůh svou náruč odtáhl, je to proto, že vás chce zkoušet a vidět, kam až půjde vaše důvěra k němu, aby mohl zvětšit vaši odměnu.

Poněvadž tato ctnost ho obzvláště uctívá, také ji nejvíce zkouší, a zkoušku důvěry duší silných a šlechetných vede až do krajností.

Důvěra stojí mezi dvěma opačnými chybami; mezi domýšlivostí a malomyslností, jež obě pocházejí ze sebelásky.

Jsme domýšlivými tehdy, když se příliš spoléháme šami na sebe; a malomyslní jsme tenkrát, když opírajíce se sami o sebe, cítíme, jak tato opora je slabá.

Domýšlivec dí: Nikdy nic mě nezviklá; malomyslný naopak říká: Nejslabší vánek mne povalí;

člověk důvěřivý, hledě na sebe, říká jako ten malomyslný, že pouhé nic ho může porazit; avšak vzhlížeje k Bohu, dodává, že nic není s to, aby ho zviklalo.

Takto spojuje oba pocity, z nichž každý sám o sobě jest chybný, avšak v takovémto spojení jsou ctností. Na dráze zbožnosti nic není nutnějšího a častěji potřebnějšího než důvěra. Bůh rád zkouší víru, nutí nás zavřítí oči a kráčet po slepu; zdánlivě nás poplete, abychom už nevěděli ani, kde jsme, ani kam jdeme. Zbavuje nás pudy pod nohama, odnímá nám všecku znalost vlastního nitra, zakazuje nám každou úvahu o sobě samých; a chceme-li hledat nějakou jistotu, vydává nás nejznepokojivějšímu zmatku.

Pročpak to činí? Aby nás přinutil zřít se svého vlastního vedení a zplna se oddati jemu.

Co by se stalo s vírou a k čemu by byla, kdybychom vždycky jasně viděli stav své duše, kdybychom od minuty k minutě byli poučováni o důvodech toho, co Bůh od nás chce nebo nám dovoluje, a kdybychom krok za krokem sledovali průběh a postup jeho řízení?

Důvěra slepce v toho, kdo ho vede, se zakládá na tom, že slepý nevidí nic: je tím větší, že cesta, po níž ho vedou, je mu zcela neznámá, domnívá se, že je nebezpečná a celá vroubená propastmi; a přece nejeví žádný nepokoj, na nic se neptá a je

si jist, že ho neopustí a že ho šťastně přivedou k cíli.

Jakmile člověk se oddal Bohu, jeho důvěra musí být bezmezná. Vzítí si ji zpět pod jakoukoliv záminkou, toť vzítí si zpět sebe a chtít se dále řídit sám.

Omezit ji a stanovit si hranice, kterých v důvěře nepřekročíme, toť vkládat do oddanosti výhrady. Nuže, nic není nespravedlivějšího vůči Bohu a nic škodlivějšího našemu duchovnímu prospěchu.

Není-li to pochybování o dobrotě nebo všemohoucnosti Boží myslet si, že Bůh nechce nebo nemůže vytrhnouti duši ode všech špatných cest a z největších nebezpečností, v nichž se s důvěrou v něho a slepou poddaností odevzdává jeho vedení? Je naprosto nemožné, aby Bůh tuto duši opustil, a aby jí včas nepomohl: zadal by sám sobě.

Ale na něm samém je, aby usoudil, jak daleko má jít zkouška, a určil přesný okamžik, kdy přispěje na pomoc.

Nechať se tedy duše spoléhá na něj a ať říká jako Job: I kdyby mi poslal smrt, budu v něho doufat.

ZBOŽNOST PLODÍ SEBEPOZNÁNÍ

Zbožnost nevede méně k poznávání sebe než k poznávání Boha; a jako důvěra jest ovocem poznávání Boha, podobně pokora jest ovocem sebepoznání. Člověk se nezná a nemůže se dobře znát jenom přirozeným světlem; a je to nedostatek sebepoznání, je-li pyšný.

Ale od chvíle, kdy se oddá Bohu, zalévá ho nebeský jas a otvírá mu oči; počíná sebe vidět takovým, jakým je, plným bídy, slabým, protivícím se všemu dobrému a náchylným ke všemu zlému.

Usebranost ho činí pozorným na sebe, brzy pozná, že jsou v něm dva lidé vzájemně si nepřátelští, že duchovní život není než řada bojů, do nichž se musí pouštět, a násilí, která si musí činit.

Zkušenost ho poučuje ještě lépe. Ze zkušenosti poznává, jak je mu nesnadno se přemoci, bojovati proti zlým sklonům; kolik času a úsilí vyžaduje náprava nejnepatrnější chybičky, jichž se v něm hemží.

Co ho stojí osvojování si ctnosti, i když ji nevím jak miluje; kolik odporu klade milosti; kolikerou zbabělostí, nedbalostí, nevěrností se denně proviňuje.

Jak jeho vůle je křehká, jeho rozhodnutí slabá, jeho dobré tužby neplodné; jak nad ním vládne svět, tělo a ďábel, a že bez zvláštní a ustavičné pomoci Boží každým okamžikem by podlehl.

Tato zkušená znalost sebe samého spojená s osvětlením, jehož se mu dostává shůry, vnuká mu pokoru, jež není ničím jiným, než pocitem a hlubokým přesvědčením o tom nešťastném věnu porušení, které si každý z nás přináší při svém narození, jež věk a příležitost rozvíjejí a které jest zárodkem vášní a neřestí.

Čím dále pokračuje, tím hlouběji se v jeho srdci zakořeňuje toto přesvědčení. Odtud to pohrdání sebou, ta spasitelná nedůvěra ve vlastní síly, tato upřímná přednost, kterou dává druhým, an o nich věří, že jsou lepší než on, nebo aspoň nepochybuje, že kdyby byli dostali tytéž milosti, byli by jich využili lépe.

Odtud také ten zmatek nad přízní, již ho Bůh zahrnuje, nad úctou a ohledy, jež k němu mají druzí, a nad pochvalami, jichž se mu dostává.

Místo aby ho to povzneslo, to vše ho poníží a zahanbuje ve vlastních očích. Přemýšlí-li o sobě, tedy jen proto, aby si více snížil své ctnosti; nevidí jich; o svém pokroku neví; svá vítězství připisuje jen Bohu a své pády jen sobě.

PROSTOTA A STRACH PŘED OKÁZALOSTÍ JSOU RYSY PRAVÉ ZBOŽNOSTI

Pravá zbožnost kráčí, pokud to na ní závisí, cestou nejprostší a nejobecnější; sleduje cestu vyšlapanou a varuje se oklik.

Hrozí se zvláštností, stále se strachujíc, aby si jí nevšimli a nevyznamenávali ji; ráda se skrývá a mísí se s davem.

Jsouc přítelkyní ctností a způsobů pramálo skvělých a tedy tím solidnějších, dává jim přednost přede všemi ostatními.

Je to skromná a nesmělá fialka, která se neodvažuje ukazovati se na denním světle a nechává se pošlapati pod trávou, jež ji přikrývá. Kromě toho, čím je povinna dávatí příklad a býti ku vzdělání bližního, pečlivě skrývá své chování před cizím okem.

Všecko je na ní přirozené; nic není strojeného, nic hledaného. Daleka toho, aby toužila po mimořádných darech, cítí se jich nehodna; a ustavičně prosí Boha, aby jí nečinil nic takového, co poutá pozornost lidí a dodává jí sebemenší vážnosti.

Vůbec nezávidí svatým, kteří se vyznamenali zázraky, kteří měli vidění, vytržení, dar proroctví a

jiné zvláštní milosti, jež byly divem jejich století. Obdivuje se těm, uctívá ty, na nichž se zaskvěly všechny tyto dary: ale pro sebe volí skrytost, pohrdání, potupu, aby nebyla ničím, aby byla známa svými chybami nebo vůbec neznáma a zapomenuta. Dobré skutky, o kterých se mezi lidmi mnoho mluví, nejsou po její chuti; dává přednost těm, jejichž svědkem jest jediný Bůh.

Doporučuje osobám, jimž prokazuje dobro, aby zachovaly tajemství, a i jim samým, jak jen může, skrývá zdroj svých dobrodiní.

Chtěla by ho zakrýt i sobě, aby její levice nevěděla, co činí pravice; zapomíná na něj a vyčítala by si jako zločin nejmenší návrat k němu, nejlehčí zalíbení v něm.

Zbožní lidé tohoto druhu jsou tak vzácní, že by bylo možno se domnívat, že jsem právě načrtl portrét pomyslný, a přece jsou, a právě proto, že nemají nic, co by je odlišovalo, máme je za ještě vzácnější než jsou.

Pokud jde o jiné lidi, na některých nevidíte než zvláštnost, strojenost, nápadnost. Mají svůj vzhled, své držení, svůj způsob oblékání, svůj jazyk, své zvláštní chování.

Někteří usilují o zvláštní vnitřní modlitby; marně se však namáhají vniknouti v ně; svádí je obraznost, zlý duch je klame; zmocňuje se jich pýcha.

Potřebují cvičení a modliteb, jež by nebyly než

pro ně samé; pohrdali by tím, kdyby měli spojit svůj hlas s hlasem lidu ke zpěvu chvály Boží. Kolik takových pobožných lidí má v kostele význačná místa, kde jsou jako na vyhlídce; tribuny zřízené jak proto, aby se odlišovali, tak kvůli pohodlí. Hledte, jak se modlí, jak jejich zevnějšek je nastudovaný, trapný.

Nečtou nábožné knihy nejvážnější a obecného užívání, vybírají si knihy mystické, jež líčí stavy nej-povznešenější; ukájejí jimi svou zvědavost, lichotíce si, že je vychutnávají, a zatím jim vůbec nerozumějí.

Celý užitek z nich mají ten, že si zapamatují několik zvláštních výrazů, jimiž se příležitostně honosí, vydávající se za duše vysoce duchovní. Kdo by věřil, že se oddali Bohu jen proto, aby hledali sebe, že usilují o svatost jen proto, aby získali dobrou pověst a že všechno ovoce ctnosti by dali za to, aby si mohli na sobě zakládat a aby je druzí chválili? Nechci říci, že tento druh pobožných lidí jsou vesměs pokrytci, ani že by se tyto rysy hodily na každého z nich v plném významu.

Říkám však, a to je pravda, že velice málo jich zakládá svou zbožnost na pokoře; právě z pýchy, nejošemetnější ze všech neřestí, se podezřívají nejméně; ta je nepřírovnatelně nejnebezpečnější; nic nás nedovede lépe zaslepit.

Jest nejhlouběji zakořeněna v srdci člověka, nej-

nesnadnější k porážce, nejdelší k vykořenění. Pravím, že osoby, uskutečňující vysokou svatost, mají se pýchy báti více než ostatní; poněvadž se přidružuje hlavně k ctnosti, jest ve vlastním slova smyslu červem, jenž ji rozežírá a kazí.

Nemůžeme se tedy míti před ní dosti na pozoru, neboť vyženeme-li ji jedněmi dveřmi, brzy se druhými vrátí.

Chcete vědět, jaký je zkušební kámen pravé nábožnosti? Toť láska ku pokoření.

Kdo po nich upřímně touží, kdo je činí velkým předmětem svých modliteb, kdo je přijímá s vnitřní radostí přes vzpouru přirozenosti, kdo za ně Bohu děkuje, kdo na ně pohlíží jako na nejdrahocennější statek, kdo nečiní nic, aby se jim vyhnul; kdo je v tom ohledu rád, že jeho chyby jsou známy, že se mu chyby vytýkají, že se hanobí jeho ctnosti, že se očerňuje jeho pověst; kdo proti Božímu zalíbení by si nedovolil ani slova na své ospravedlnění, toť člověk vpravdě zbožný, dokonalý učedník Ježíše Krista.

- Nyní se táži: je-lipak mnoho opravdu zbožných lidí? Můžeme se mezi ně počítat?

Nechť si každý odpoví a zví, že tak málo pokročil ve zbožnosti, jak se cítí vzdálen od této dokonalosti.

UMRTVOVÁNÍ SMYSLŮ

Zbožnost není méně přítelkyní umrtvování než pokory: a dokonce, abychom to dobře chápali, pokora je hlavním oborem umrtvování, neboť má přimět člověka, aby odumřel sebeúctě a lásce ke své vlastní výtečnosti.

Dva druhé obory jsou odumření nezřízené lásky k tělu a přirozené náklonnosti člověka k tomu, aby všechno dělal podle své vůle a všechno vztahoval k sobě.

Člověk opravdu zbožný se nešetří více ve dvou druhých předmětech než v prvním.

Ví, že umrtvování od něho Bůh žádá především. Neboť vnitřní modlitba je spíše dílem Božím než jeho vlastním.

Nuže, veškerou zbožností se rozumí konání vnitřních modliteb a umrtvování. Čím více pokračujeme v jednom i v druhém, tím jsme zbožnější a naopak.

Vytváří se tedy jakási dělba práce mezi Bohem a duší, jež jest mu oddána. Bůh si zpravidla vezme na starost vnitřní modlitbu a duši pověří umrtvováním; ne snad že by i k němu nepřikládal ruky, tak jako duše spolupracuje na modlitbě; ale vnitřní

modlitba je především dílem milosti a umrtvování dílem vůle.

Umrtvování těla jest nezbytné ze dvou zásadních důvodů, z nichž prvním je, že nezřízená láska k tělu, vyhledávání smyslných požitků a útěk před bolestí jsou zdrojem hříchů bez konce.

Druhým jest, že člověk zvířecí neboli tělesný neví nic o věcech ducha Božího a nemá do nich pražádné chuti.

Také když některá duše se oddává Bohu, záliba ve vnějším umrtvování je to první, co jí Bůh vnuká. Ti, kdo jsou v tomto bodě lhostejní nebo zbabělí, nejsou vpravdě zbožní.

V období prvního zápalu dopouštíme se spíše opačné výstřednosti a zašli bychom příliš daleko, kdybychom nebyli zadržováni radami moudrého duchovního vůdce.

Podstatné jest, abychom si nikdy nedovolili nic jenom pro ukojení smyslů; abychom nehledali žádného, ani nevinného potěšení, poněvadž už není nevinným, jakmile k němu přilneme a jakmile je vychutnáváme pro ně samé. Musíme to, co je spravedливо, dopřáti potřebám těla, uspořádati tak, abychom nepřekročili meze toho, co dostačuje.

A protože tyto meze nejsou vyměřeny naprosto přesně, abychom se nijak nezneklidňovali a nevystavovali se v té věci malichernostem, je třeba ustavičně prositi Boha, aby on sám nás řídil, a ná-

sledovati s velikou poslušností návodů, které nám dá.

Zde jako ve všech ostatních věcech toho druhu Bůh udělí ducha moudrosti a obezřetnosti těm, kdo ho o něj žádají a kdo mají dobrou vůli.

Nic neosvobozuje od tohoto umrtvování, jež se může nazývati spíše umírněností a střídmostí.

Nicméně však v něm není strohostí: věk, křehkost povahy jsou oprávněné důvody, aby nám byla poskytnuta úleva; mohou je zastoupit těžké práce duševní nebo tělesné; a dokonce jsou v duchovním životě období, kdy Bůh, aby odňal zkoušené duši všecku oporu, odnímá jí umrtvování a dovoluje jí už jen velmi lehká.

Člověk opravdu zbožný je odhodlán vykonat tu vše, o čem zví, že je vůlí Boží, poradou se o tom ujistiti a vše to podrobiti poslušnosti.

Jsou celá pojednání o této látce, v nichž se najde to, co zde pomíjím.

XXIV

UMRTVOVÁNÍ VŮLE

JEST PRO ZBOŽNOST PODSTATNÉ

Umrtvování vůle jest mnohem důležitější, rozsáhlejší a nesnadnější než umrtvování těla. Nezná ani hranic, ani výjimky; nikdy v něm ne-

smíme ustati a není se co bát, že bychom v něm zašli příliš daleko.

Kdybych zde měl vyložit všechny druhy smrti, jimiž vůle musí projít, aby byla úplně ztracena ve vůli Boží a netvořila s ní již než vůli jedinou, byla by to látka na dlouhé dílo.

Spokojím se tím, že řeknu, že tato umírání jsou různá, podle plánů, které Bůh s dušemi má, a že si vůbec o nich nemůžeme učinit představu, než jsme-li ve stavu, že jich zakoušíme.

Vzpomeňte si, že být zbožný znamená být oddán Bohu, a v důsledku toho nemít v ničem jiné vůle než vůli jeho.

Pravím v ničem, a jen Bůh může vědět, až kam to má zajít, neboť oddává se Bohu, tvor odevzdává svou vůli, aby Bůh s ní nakládal podle vlastního zalíbení.

Proto je třeba, aby se rozhodla v tom odumřít a přizvukovat Bohu ve všem, co on učiní nebo dopustí v úmyslu, aby ji potlačil.

Nestrachujte se zatím předem ani nepopouštějte obraznosti v tom, co se snad nikdy nestane.

Čekejte pokojně, až Bůh zjeví své úmysly; nic nepředvídejte, ničeho se nebojte, nic neodmítejte a ani se nenabízejte k něčemu zvláště. Nechte jednat Boha: je nekonečně moudrý; zná nejtajnější vzpruhy naší vůle a ví, jak s ní musí zacházet,

aby ji přivedl ke svým cílům. Začne s věcmi nejjednoduššími; jimi vás postupně přivede k jiným, jež vás budou stát více; a povede vás takto, uzná-li to za vhodné, k největším obětem.

Ale zařídí všecko tak silně a tak jemně, připraví vaši vůli tak, že mu bude odporovat stále méně a že nakonec téměř docela ztratí schopnost mu odporovat.

Nakloní vás mírně k tomu, abyste mu dali všecko, co mu budete moci dát se svobodným souhlasem; a co nebude ve vaší moci, abyste mu dali, přiměje vás, abyste ho nechali vzíti si to jako úplný dar, jímž mu dáte sebe.

Takovou cestou se zpravidla bere Bůh. Uchází se u duše o všeobecný a nedílný souhlas se vším, co se mu zalíbí o ní doporučit.

Jakmile duše jednou tento souhlas dala, rozvíjí Bůh své zvláštní záměry, buď událostmi své Prozřetelnosti a nepředvídanými okolnostmi, do nichž duši staví, nebo skrze pokušení a zkoušky, kterým ji vystavuje; pro každou situaci dává přiměřené milosti a pomoci; a duše se své strany se má jen úměrně ohnout pod vůli Boží. Napřed se tomu přizpůsobuje s odporem a potom s mnohými zápasy; potom s pohotovou poddaností; nakonec s radostí.

Dospívá k tomu, že již necítí žádného vnitřního odporu k čemukoliv, že již netouží po ničem, ni-

čeho se nebojí; že je svatě lhostejná ke všemu, jen když se v ní naplňuje Boží zalíbení.

A tehdy je na nejvyšším stupni souhlasu; její vůle je netoliko s vůlí Boží spojena, nýbrž tvoří s ní vůli jedinou.

Totť vrchol vnitřního umrtvování, jenž jest zároveň vrcholem zbožnosti. Nesměřuje-li k tomu, není to již oddanost, nebo je to oddanost velmi nedokonalá.

Pokořme se, zastydme se; snad se o sobě domníváme, že jsme zbožní a zatím ještě nemáme ani pravé ponětí o zbožnosti.

Ti, kdož náležejí Ježíši Kristu, praví svatý Pavel, ukřižovali své tělo: přibili je na kříž po vzoru svého Mistra.

Zdalipak je naše tělo ukřižováno tak, jako bylo ukřižováno tělo Ježíše Krista, nepravím jeho mukou, ale celým jeho životem? Ti, kdož náležejí Ježíši Kristu, praví týž Apoštol, nežijí už sobě, nýbrž tomu, který pro ně zemřel a vstal z mrtvých. Jsme-li tam my? Pracujeme k tomu, abychom tam došli? Jest Ježíš Kristus naším životem? Jest jeho vůle vůlí naší?

Chápeme vůbec, co to znamená nežítí již sobě, nýbrž Ježíši Kristu? Svatý Ignác, jda na mučednickou smrt, pravil: Začínám být učedníkem Ježíše Krista. Láska k Mistru ho

ztravovala; hořel touhou býti drcen pod zuby zvířat a neodvážil se říci: Jsem učedníkem Ježíše Krista, nýbrž pouze: Začínám jím býti; nejsem dosud než v prvních začátcích; a co říkal, také upřímně myslel.

A my, my si myslíme, že v tom děláme dost, že v tom pro Ježíše Krista děláme více, než je třeba; myslíme si, že jsme skoro dokonalí; opakují, pokoríme se.

Svatí smýšleli o zbožnosti docela jinak než my. Nelichotili si, že jsou zbožní; tento název by byl pobouřil jejich pokoru; říkali, že se jen cvičí v tom, aby byli zbožní; byli u zbožnosti jen v učení, a tím u cíle své dráhy.

XXV

RŮZNÉ VLASTNOSTI ZBOŽNOSTI

Zbožnost je stejnotvárná a neproměnná; jest to trvalé přilnutí srdce k Bohu, nezávislé na žádných převratech duchovního života.

Je stále táž, ve vyprahlostech jako v útěchách, zbavena Boha i požívá-li ho, ve zmatku pokušení jako v tichu pokoje, v opuštěnosti od Boha jako v milostech nejdůvěrnějšího spojení: Ať se mnou

Bůh nakládá jakkoliv, říká duše oddaná, je stále tím, čím jest; zasluhuje vždy stejně, aby se mu sloužilo.

Má oddanost se nesmí měnit, poněvadž její předmět jest neproměnný. Je prostá a nemá než jedinou myšlenku: Boha samého; toť její heslo. Přičiňuje se, aby očistila své pohnutky, povznášejíc se nade všecko, aby nehleděla než na Boha a na jeho vůli.

Žádný dvojitý pohled na Boha a na sebe. Zbožná duše se ovšem vidí, ale v Bohu a v jeho zalíbení, které jest jí vším.

Jest vroucí, to jest vždycky odhodlána dělat a trpět to, co se líbí Bohu, byť by ji to stálo cokoliv; neboť nenazývám vroucností přechodná uchvácení, jež v duši působí citelná milost.

Začátečníci se v tom často zmýlili: myslí si tehdy, že jsou všeho schopni a vyzývají Boha, aby je v tom zkusil.

Ale sotva tento účinek milosti přestal, brzy změnění smýšlení i řeč a pociťují celou svou slabost. Pravá vroucnost sídlí na dně vůle a žije dotud, dokud se vůle nepoddá vlažnosti, zbabělosti, váhavosti; dokud zachovává tutéž horlivost, odvahu, čilost.

Jest věrná, přivádějíc pozornost a přesnost až ke krajní jemnosti, nicméně bez vrtochů a bez úzkostlivosti; věrná v malých věcech jako ve velkých;

v tom, co se týká dokonalosti, jako tam, kde jde o závazky, věrná na nejnepatrnější znamení jako na nejvýslovnější rozkaz.

Jest jí zásadou, od které se nikdy neuchyluje, že nic není malého ve službě tak velkému Pánu, jehož vůle jediná dodává věcem ceny, a že mu lásku nelze osvědčiti lépe, než předchází-li se jeho přáním, aniž by se čekalo na přesný rozkaz.

Jest moudrá, stále pozorná na to, aby se řídila duchem Božím, vůbec není nerozvážná, prostořeká, přemrštěná; je přítelkyně pořádku, dělajíc každou věc v pravý čas a vhod, ví, kdy je třeba být pevná nebo shovívavá k slabosti bližního; kdy se má přesně držet svých pořádků nebo se pro lásku na okamžik odchýlit od jejich pravidelnosti.

Vůbec neposlouchá obraznosti, která jest úskalím většině zbožných osob, jež je mate, rozptyluje, kouzlí jim tisíce klamných přeludů, působí, že ustavičně dělají nějaká předsevzetí a zase od nich upouštějí; činí je předmětem tolika vrtochů, tolika podivínství, tolikeré lehkomyšlnosti a nestálosti. Ale pravá zbožnost si zakládá na tom, že jí pohrdá a ji potlačuje.

Tím nabývá velkého pokoje, vyrovnané, nikdy se nevyšinující nálady, vážnosti duše, obřezující se v zevnějšku a uchovávající jí veselý obličej i v nejkormutlivějších okolnostech.

NĚKTERÉ JINÉ VLASTNOSTI ZBOŽNOSTI

Jest poddajná, nelpí na svých myšlenkách a bez námahy je podrobuje autoritám nad sebou; obětující jim dokonce i to, co má za jakési přesvědčení a názor, poslouchajíc jich přes nejsilnější odpor; nelpíc proti jejich libosti na žádném zvyku a neměnic nic na pořádku svého obvyklého života, aniž by se neotázala po jejich mínění.

Sebe neposuzuje nikdy ani ve zlém, aby nezmalo-myslněla, ani v dobrém, aby se nevystavila nebezpečí domýšlivosti; stejně se má na pozoru jak před nepravou pokorou, jež nikdy není spokojena s jejím pokrokem a má co vytýkat všem jejím skutkům, tak před falešnou sebedůvěrou, která si zakládá na všem, co činí, a snadno je domýšlivá na svůj pokrok.

Má za to, že je prostší a jistější nepozorovat se, ani se nevyslovovat o svém stavu; nýbrž dát se posoudit těmi, kdo jsou pověřeni jejím vedením, věřit jim stejně prostě, když její stav schvalují nebo ji odsuzují.

Pravá zbožnost, přísná sama na sebe, jest shovívavá k bližním; opatrně šetří jejich slabosti, berouc z ní na sebe to nejobtížnější a nejnesnadnější

a nosíc vždy břímě větší než to, jež nakládá jim.

Jest činná bez ukvapenosti, usedlá bez liknavosti, vážná bez strojenosti, veselá bez roztržitosti.

Není vůbec malicherná, vrtošivá, neklidná, ani přísná, ani povolná, zachovávajíc ve všem správný střed, kloníc se spíše k dobrotě než k příliš přesné spravedlnosti.

Jakkoliv horlí o dobro a je vždy pohotová podniknout dobré skutky, k nimž jí Prozřetelnost dává příležitost, nepředbíhá, nýbrž vyčkává jich. Nic si neumiňuje, nevtírá se, nedělá pletich, vůbec se nechce do všeho míchat, ani se ve všem ukazovat, jako by žádný podnik nemohl být dobře řízen, kdyby ona ho nevedla a nebyla mu v čele.

Záležitosti bližního nejsou nic pro ni; nevidíme ji, že by se na ně vyptávala, zvědavě po nich házela očkem, ani o nich pronášela svůj soud. Vstupuje do nich jen s největší šetrností, když ji k tomu zavazuje láska, a tehdy co nejživěji se zajímá o jejich zdar, nešetříc ani námahy, ani prostředků, ani úvěru; a je nicméně stále připravena se vzdálit a je radši, když tento druh dobrých skutků prochází jinýma rukama než jejíma.

Její horlivost nespočívá v tom, že ustavičně hořce vykřikuje proti zlořádům i nejskutečnějším; lká nad nimi před Bohem a zapřísahá ho, aby je uvedl do pořádku; ale trpí je, není-li pověřena jejich ná-

pravou; a pracuje-li o ni, tedy tak činí stejně mile a trpělivě jako účinně, na nic nenáhlic, v ničem se neukvapujíc, nic neznásilňujíc.

Protože se přičiňuje, aby napravila sebe, neuplatňuje se ve veřejnosti řečmi o nápravě.

Vlastní chyby ji zaměstnávají příliš než aby se zastavovala a pozorovala chyby bližního; buď jich nevidí nebo je omlouvá; nebo nemůže-li jich omluvit, mlčí; nebo konečně mluví o nich jen z pohrutek lásky a pro dobro zúčastněných osob.

Jest vyhlášenou nepřítelkyní tak zvaných koterií, stran, piklů, výlučných sdružení. Neovšem, že by nevolila osoby, s nimiž by mohla navázat nějaký svatý styk a s důvěrou se přičiňovati o věci Boží.

Ale tyto známosti jsou dílem milosti, není v nich nic strojeného, nic tajnůstkářského, nic, co by ukazovalo na pohrdání ostatními, jako by byli nehodni býti připuštěni do její společnosti.

Ještě méně dělá pletichy za tím účelem, aby vynesla toho či onoho kazatele, duchovního rádce a vyvyšovala je tím, že snižuje druhé.

Takovýto stranický duch je rysem zbožnosti nepravé a postrachem zbožnosti pravé.

ZBOŽNOST NAPRAVUJE A ZDOKONALUJE POVAHU

Z toho, co jsem právě řekl, je patrné, že jedním z velkých cílů zbožnosti jest přetvořiti povahu, a tím nás vskutku zaměstnává nejprve, otvírajíc nám oči na naše chyby, ke kterým jsme vždycky jen příliš slepí, vnukajíc nám touhu je přemoci, odvahu na ně zaútočit a naději, že nad nimi s pomocí milosti zvítězíme.

Každý ví, že není povahy tak dokonalé, aby nepodléhala nějaké chybě, a že dokonce nejlepší přirozené vlastnosti sousedí vždycky s nějakou nectností. Mírnost se zvrhává ve slabost, ve změkčilou ústupnost, v netečnost; pevnost nás vydává drsnosti, tvrdosti, umíněnosti.

Duše opatrná jest často zbabělá, nedůvěřivá, podezíravá; duše rozhodná naopak jest výbojná, ukvapená, smělá; tak jsou i jiné vlastnosti zřídka-kdy čisté a téměř vždycky smíšené z dobra a zla.

Pouhý rozum je vždycky dokonale nerozliší. Není dosti citlivý, aby rozpoznal nejjemnější odstíny, oddělující dobré a špatné vlastnosti, dosti spravedlivý, aby vystihl střed mezi dvěma krajnostmi, dosti pánem sebe sama, aby se v něm trvale udržel;

ještě méně může smířiti dvě dobré vlastnosti, jež si zdánlivě odporují.

To může býti jen dílem milosti, jejíž světlo jest nekonečně pronikavější, jistější, a jež osvěcuje ducha, ponouká a podpírá vůli v podniku, v němž běží o přetavení přirozenosti.

Mluvím-li o přetavení přirozenosti, nesmíte si představovat, že povaha se mění v nějakou jinou, opačnou. Základ každé povahy jest dobrý; proč by ho milost měnila? Tento základ tedy zůstává; ale to, co k němu sebeláska přidala chybného, mizí, a co je v něm dobrého, se zdokonaluje.

Každá mravní vlastnost pozbude toho, čeho má příliš, a nabude toho, co jí chybí. Navzájem se sobě přizpůsobí a výsledkem toho přizpůsobení je dokonalá ctnost.

Nadto zbožnost činí mravní vlastnosti nadpřirozenými a udílí jim cosi božského, co je zušlechťuje a posvěcuje.

Přesto však musíme naznat, že lidská práce, byť podporována milostí, málokdy přivede toto dílo k poslední dokonalosti.

I u osob nejvíce svatých zpravidla zůstávají nějaké chyby nebo výstřelky, nasvědčující povaze původní, jak můžeme znamenat ve spisech a v chování takového svatého Cypriána, svatého Jeronýma a mnoha jiných.

Ale když Bůh začíná dílo sám sebou a když se v tom zmocní duše a postaví ji na cestu vnitřní, je-li tato duše věrná, trvalá usebranost, vnitřní modlitba, zkoušky ji očišťují úplně, a dává její povaze projít takovou zkušební pecí, že v ní nezůstane žádné příměsi.

Takové duše se stávají jako měkkým voskem v ruce velkého Dělníka, jenž ho po libosti hněte a utváří a působí v něm změny stejně hluboké jako jemné.

Všecko se jeví nadpřirozeným v takových povahách; nevidíme v nich už nic lidského, žádná dobrá vlastnost nevyniká a nepřevládá nad druhou; nýbrž všecky jsou v dokonalém souladu.

Takoví byli svatý Augustin a svatý František Saleský. Jak roznělá je ta jejich zbožnost! Jaká láska! Jaká jednota! Jak obdivuhodná vyrovnanost duše v jejich životě a v rozhovorech i v dílech!

XXVIII

ZBOŽNOST NEJEN ŽE NEÚŽÍ DUCHA, NÝBRŽ HO ROZVÍJÍ

Zbožnosti se vytýká, že úží ducha. Ti, kdo jí činí tuto výtku, jí neznají: zastavují se u maličností a malicherností jistých pobožníků a pobožníků-

kářek a svádějí na zbožnost chyby těch, kteří ji pojmají a provádějí špatně.

Vezměme si kteréhokoliv muže nebo kteroukoliv ženu, pohlížející na zbožnost a uskutečňující ji tak, jak jsem ji vymezil a vyložil, a vizme, bude-li jim omezovat ducha.

Je však třeba to vidět? Je třeba tolika úvah a rozumování, abychom se přesvědčili, že jediný zdroj, z něhož možno čerpat myšlenky pravé, myšlenky velké, myšlenky správné o předmětech pro člověka nejzajímavějších, jest zbožnost, jež k vědomostem, které skýtá čistý a svatý rozum, přidává ještě solidnější, jistější a vznešenější osvětlení zjevení Božího? Nic není velkého než pravda: a pravda jest Bůh, všechno, co vychází z Boha, všechno, co k němu tíhne a v něm se končí.

Jak tedy může být omezený duch, jenž v tom, co je mu na dosah a co se týká jeho povinnosti, si ukládá raditi se s Bohem a srovnávati své myšlenky a úsudky s myšlenkami a úsudky Božími? Není-li Bůh Otcem světlem? Není-li věčné Slovo světlem pravým, které osvětluje každého člověka, přicházejícího na tento svět?

A oni by chtěli, aby duch, řídící se tímto světlem a dávající se jím vésti, se scvrkal! Není absurdnosti a protiřečnosti rovné této.

Řekl jsem, že zbožnost nás poučuje o tom, co je

nám na dosah a co se týká naší povinnosti; neboť není třeba, aby zacházela dále.

Přiměřuje se chápavosti prostých a nevědomých a dává jim vše, co dostačuje, aby se správně chovali.

Člověk vpravdě zbožný, byť jeho duch byl sebeširší a jakoukoliv by byl měl výchovu, má vždycky více rozumu, více zdravého smyslu, více pronikavosti a přesnosti, než kdyby nebyl zbožný.

To je nepopíratelné; a o tom dosti.

Jestliže však muž velkého genia, vzdělaný výtečnou výchovou, se oddává zbožnosti, má-li při svých rozjímáních a studiích vážného, předsudků a vášní prostého ducha, nehledaje než pravdu a hledaje ji jedině v Bohu, trvám, že ve svém bádání pronikne tak daleko, jak mu jen mohou dovolit meze jeho chápavosti.

Posoudí věci nejspletitější a nejchoulostivější tak jistě, jak to jen lze očekávat od rozumu, jenž není neomylný; a všechny jeho vlohy nabudou veškerého rozvoje, jehož jsou schopny.

Svatý Augustin byl zbožný: výborně chápal a uskutečňoval zbožnost. Byl to snad malý duch?

Je znám někdo širšího rozhledu, vzdělanější, hlubší? Byl by měl názory tak velké, tak správné, tak pronikavé, kdyby se byl omezil na studium řečnictví a světské filosofie? Posuďme to podle toho, co nám sám vypravuje ve svých Konfesích.

Až do třiceti let se věnoval všem druhům vědy a hledal pravdu s neúnavným zápalem všude jinde než v náboženství: našel ji? Spočinul v tom jeho neklidný duch?

Prohloubil a rozvinul tím svého ducha, jak to učinil poté, když cele se oddav Bohu, neznal již téměř žádné jiné knihy než Písmo svaté, a aby mu dobře rozuměl, prosil o božskou pomoc ustavičnou modlitbou?

Svatý Jan Chrysostom byl zbožný: škodila zbožnost jeho skvělému geniu, jeho šťastné vloze pro řečnictví?

Nepřidala-li k ní tu vznešenost myšlenek, tu správnost zdravého rozumu, tu filosofickou hloubku, kterou obdivujeme v jeho rozpravách a za kterou jistě nebyl zavázán přednáškám Libania, svého mistra? Byl by se stal takovým, kdyby se byl připojil k tomuto sofistovi, jenž ho určoval za svého nástupce, kdyby mu ho nebyli odňali křesťané, jak si na to sám stěžuje?

Porovnejte spisy jednoho i druhého a sudte. Mohl bych v tom ohledu říci totéž o všech církevních Otcích, kteří vděčí zbožnosti, že byli nejlepšími duchy a světly svého století.

Zbožnost tedy nejenom že neomezuje ducha, dává mu naopak všecku šíři, všecku pevnost, všecku moudrost, jíž jest schopen.

Věc se nám ozřejmí, pozorujeme-li povahu před-

mětů zbožnosti vlastních, světla, v němž nám představuje předměty ostatní, pravidel, jež nám dává k jejich posouzení, prostředků, které nám zaopatřuje, a překážek, jež odstraňuje.

Vyjímám umění lehká a poznatky čistě zábavné, jimiž učí pohrdat nebo jimž při nejmenším nedovoluje se věnovat.

Potom se táži, je-li jediná věda člověka vskutku důstojná, jíž by zbožnost taková, jakou jsem vymezil, nebyla užitečná nebo dokonce nutná k tomu, aby pronikl její pravé zásady, sledoval a rozvinul její důsledky. Ponechávám to úvahám svých čtenářů: ať procházejí filosofií a všechny její obory, logiku, fysiku, metafysiku, morálku, ekonomii, politiku, právníctví; a ať mi řeknou, je-li mezi nimi jediná, kterou bychom mohli ovládat a důkladně o ní pojednávat bez vědy náboženské, která jest jejich základem. Dějiny nejsou než předmětem zvědavosti, pouhým cvičením paměti, oddělíte-li je od Prozřetelnosti, jež zdaleka připravuje události, která je chce nebo dopouští pro cíle sebe důstojné.

A který jiný duch než duch osvětlený vážnou zbožností dovede pohlížet na dějiny s hlediska důvěrného poměru, jež vždycky mají a vždy budou míti k náboženství?

Kdyby velký Bossuet nebyl uměl na ni pohlížet tímto způsobem, byl by jeho R o z h o v o r tak vznešený, tak výmluvný, tak poučný?

Byl by arcidílem lidského ducha jak pojetím, tak provedením?

Nazývají-li však m a l o d u c h ý m člověka vpravdě zbožného proto, že je zbožný, protože miluje Boha a bojí se ho urazit; protože ctí Církev, její sluhy, její příkázání, její výroky; protože jest svědomitý a jemný v řízení záležitostí a v prostředcích, jimiž se nabývá jmění, protože je nábožný, ctnostný, poctivý; nemám už co říci: nemohu zabránit těm, kdo mají na tom osobní zájem, aby nenazývali bílým, co je černé, a černým, co je bílé.

XXIX

ZBOŽNOST POVZNÁŠÍ SRDCE ČLOVĚKA NADE VŠECKO, CO NENÍ BŮH

Táž zbožnost, která rozšiřuje a napravuje ducha, rozšiřuje srdce a povznáší city. Tento článek nepotřebuje důkazu více než předcházející. Srdce zúžují a snižují sebeláska, vášně, úcta a láska k věcem pozemským.

Nehledejte žádné jiné příčiny tvrdosti, nízkosti, nespravedlnosti a krutosti než sobectví, jímž všecko chceme pro sebe, při všem pamatujeme na sebe, usilujeme soustředit všecko v sobě.

Nepojmenujete mi jediné neřesti, jediné chyby, která by nevyrůstala z tohoto kořene.

Nuže, co činí zbožnost a co požaduje? Napadnouti sebelásku v jejím původu, pronásledovati ji až k úplnému vykořenění a nahrazovati ji láskou k Bohu, láskou k bližnímu a oprávněnou láskou k sobě. Navrátit tím srdce jeho původní poctivosti, uvést do pořádku jeho náklonnosti, nestrpěti v něm žádného citu, jenž by nebyl z Boha a netíhl k Bohu. Dodat mu šíře, která, dávajíc mu vyjítí ze sebe, rozšiřuje jeho lásku na všechny lidi; vzbudit v něm stanovisky vyššími než stanovisky lidskosti zájem na štěstí a neštěstí bližních.

Přimět ho k tomu, aby se staralo o jejich bolesti a radovalo se z jejich zdaru, jako by byly jeho; vnukati mu vznešenou nezaujatost, skromnou a soucitnou šlechetnost, neznámou té dobročinnosti okázalé, kterou vždycky předcházejí, provázejí a následují ohledy na sebe.

Vrátit mu konečně všecku obsažnost, kterou obdrželo od Stvořitele a která nemůže být vyplněna jinak než božskou nekonečností.

Co ještě požaduje zbožnost? Obrátit lidské vášně, které se sváří, závidí si, vzájemně si rvou ničemné a bědné statky, jejichž požívání se nemůže dělit; obrátit je, pravím, k jejich pravému předmětu, jenž jediný je může uspokojit a který mohou mítí všechny společně.

Naučit je nemilovati, nenáviděti, netoužiti a nebáti se než toho, co Bůh a správný rozum chtějí, aby člověk miloval, nenáviděl, bál se a toužil; toť morálka, jež věrně prováděna, odstranila by se světa všechny druhy zločinů a vysušila by jejich pramen v lidském srdci.

Co chce konečně? Vnuknouti nám nechť a pohrdání k věcem pozemským; ukázat nám jejich pravé určení, jímž jest zaopatření přechodných potřeb tohoto smrtelného života.

Přesvědčit nás, že jsou stvořeny pro nás, a to ještě pro naši nejnepatrnější část, a že naše duše není stvořena pro ně; předložit této duši předměty vážné, věčné, nepohnutelné, hodné její přirozenosti a přiměřené jejím tužbám.

Dáti jí k tomu chuť, přimět ji, aby vše toužila si je osvojit, a poučit ji o jistých prostředcích, jak toho dosáhnout.

Jaká velikost, jaká vznešenost, jaká povznešenost citů v tom, kdo svou oddanost k Bohu pronikl těmito pravdami, byť byly jakékoliv jeho stav a jeho postavení podle světa, neboť v tom ohledu podle zbožnosti všechna postavení navzájem jsou si rovna; a chudás ve své chatrči je větší než vládce ve svém paláci, má-li více zbožnosti.

Pocty a hodnosti ho vůbec nenadýmají, skrytost a odvislost ho vůbec neponižují.

Není ani drzý, daří-li se mu, ani sklíčený v proti-

venství, ani filosoficky pyšný a pohrdavý v poměrech prostředních.

Je-li svým postavením výše než druzí lidé, nevidí v nich než sobě rovné, jimž je povinen pomocí neb ochranou.

Váží si sebe méně než kohokoliv, kdo slouží Bohu lépe než on: a protože vždy je nebo by mohl býti někdo před Bohem větší než on, staví se v srdci na poslední místo.

Je-li postavení skrytého, tu dalek toho, aby záviděl těm, kteří jsou výše, raduje se z toho postavení a děkuje za to Bohu.

Ano, děkuje Bohu, že se narodil v poníženosti; a pudí-li ho k tomu milost, oddává se chudobě a i dobrovolné žebrotě.

Viděli jsme to za našich dnů; a tento rys velikosti duše pro toho, kdo to dovede ocenit, není z nejmenších triumfů zbožnosti.

Má-li pány, váží si, miluje a poslouchá v nich Boha, a služba jim nemá v jeho očích do sebe nic ponižujícího.

Slovem, neboť nechci vyčerpati tuto podrobnost, má-li ten člověk srdce vpravdě velké, které jest nade vším stvořeným a nezná nic vyššího než Boha samého, je to člověk opravdu zbožný.

ČLOVĚK OPRAVDU ZBOŽNÝ HLEDÍ NA VŠECKO SE ZŘETEM NA VĚČNOST A NA VŮLI BOŽÍ

Zdá se, že nic víc nechybí obrazu zbožnosti, ba že hodně přesahuje představu, jakou si o ní obecně činíme; musím však k němu přidat ještě několik črtů.

Člověk opravdu zbožný již nenáleží času; od chvíle, kdy se zasvěcuje Bohu, je jako přenesen do končin věčnosti; nemyslí než na věčnost, nikoliv s hrůzou, nýbrž radostně, jako na své určení; na všechno se dívá se zřetlem na věčnost; bez ustání má na mysli slova Světcova:

C o t o p r o s p ě j e p r o v ě č n o s t ?

Co mi záleží na tom, co se děje? Jsem na tomto světě jen jako na místě zkoušek; přišel jsem sem, abych se vyučil v tom, co mám dělat věčně. Jsem určen k tomu, abych miloval Boha a abych tím, že ho mám, byl šťasten na věky. Toť můj cíl.

Ten nejistý a v sobě velmi malý počet dní, jež mi zde na zemi uplývají, nebyl mi dopřán leč k tomu, abych miloval Boha svobodnou volbou, abych si zasloužil milovati ho jako svou věčnou odměnu.

Zde na zemi všechno mně má být cvičením lásky.

Ale láska nedychtí než rozdávat, obětovati se, trpěti pro to, co miluje, cele se obětovati podle zalíbení bytosti milované.

Nemám tedy dělati než to: tak naložím se všemi okamžiky svého života. Ten, jehož miluji, si zasluhuje všeho a všecko ode mne očekává.

Miloval mne láskou věčnou, darmo danou a nezištnou, láskou, jíž se láska moje, kdyby zašla sebedále, nikdy nepřiblíží.

Za svou lásku žádá mne o lásku mou; a i kdyby mne nebyl předešel, kdyby mi nic nesliboval, měl bych ještě tisíc důvodů ho milovati.

Vůle Boží jest jediným pravidlem člověka vpravdě zbožného. Ve všem, co se mu přihází, nevidí než ji; lne jenom k ní, velebí ji za vše; vždy spokojen, jen když ona se naplňuje.

Jest hluboce přesvědčen, že Bůh nechce nic, nedopouští nic, co by se neobracelo k dobrému těm, kteří ho milují; vše, co mu přichází z jeho ruky (a přichází z ní všecko kromě hříchu), shledává dobrým a správným, a kříže více než všecko ostatní, protože mu dodávají podobnosti s Ježíšem Kristem, pánem a vzorem duší oddaných Bohu. Všecko mu slouží ke spojení vždy užšímu s tím, jehož miluje; překážky se mění v prostředky; nic ho nezastavuje.

Překonává všecko; zdolává všecko, uniká ze všech prostředí, která mu brání spojovati se s Bohem

bezprostředně, duch k duchu a srdce na srdci. Božské spojení je pohnutkou všech jeho skutků a ústředím všech jeho tužeb. Také vše, co miluje, nemiluje než v Bohu a pro Boha.

Nedomnívejme se proto, jak si někteří mylně představují, že by jeho srdce bylo lhostejné a necitelné: žádné není vroucnější, něžnější, soucitnější, šlechetnější, vděčnější než srdce člověka vpravdě zbožného. Jeho láska k bližnímu se utváří podle nekonečné lásky Boží a jest jen rozšířením jeho lásky k Bohu.

Láska k bližnímu, láska pevná, láska jemná, láska přívětivá, láska, kterou nic by nedovedlo oslabit a které naopak přibývá tím, o čem by se zdálo, že ji musí uhasit.

To však nebrání, aby ve smyslu velmi přesném Bůh nebyl vším člověku zbožnému a ostatní aby mu nebylo ničím; protože Bůh jest jeho jediné dobro a cíl jeho náklonností, které tvorstvem jen procházejí, aby se ustálily v Bohu.

CHOVÁNÍ ČLOVĚKA ZBOŽNÉHO VŮČI BLIŽNÍMU

Všimněme si však zvláště, jaké chování vůči bližnímu vnuká zbožnost; neboť v tom bodě je nejnespravedlivěji napadána; a je nutno pomstít ji za zlomyslnost kritiků.

Pravím tedy, že v tom, co se týká bližního, zbožnost má všechny rysy, jež svatý Pavel přikládá lásce, poněvadž není ničím jiným než cvičením nejčistší lásky.

Sledujte mne zde při rozvíjení těchto rysů; užíjte jich na zbožné osoby, jež znáte, a dejte za pravdu těm, na nichž je uvidíte se stkvíti, i přes některé stíny, jež do nich přiměšuje lidská slabost. Tak zbožný člověk jest trpělivý, všechno trpí, všechno snáší od bližního.

Toto trpělivé snášení jest jednou z nejnutnějších věcí v obcování životním a v něm se cvičí nejvíce, protože je ho ustavičně třeba, a protože více než co jiného přispívá k udržení domácího míru.

Neboť nejvíce je ho třeba uvnitř rodin a vůči osobám, s nimiž trvale žijeme.

Potřebují ho manžel a manželka vůči sobě navzájem; pán vůči služebníkům, rodiče vůči dětem

a vůbec ti, kdo žijí společně nebo kdo mají mezi sebou četné styky, podněcující povahu, náladu, tisíc drobných přirozených chyb, aby se zjevily takovými, jaké jsou.

Odvažuji se říci, že je snadnější zachovati trpělivost při velkých příležitostech, kde nás podporují pohnutky náboženské a kde strach, že urazíme Boha, nás činí bdělými, než neunáhliti se a neprojevit se ani vzezřením, ani slovy v nevím kolika lehkých případech, které se často vracejí, proti nimž nehledíme činiti opatření, a kde chyby, jichž se dopouštíme, zdánlivě nemají následků.

Zatím nedostatek snášenlivosti má někdy smutné následky. Fantasie se rozpaluje a zveličuje nám chyby, jež jsou nicotné.

Nálada se přiosťruje, z prosté nelibosti přechází se k odporu, už se nemůžeme ani vidět, ani snést, urážíme se vším; od slov se přechází ke špatným způsobům, k výbuchům, ke zjevným nepřátelstvím.

Věc z počátku nebyla ničím, nakonec se zlo stane krajním a nevléčitelným. Právě zde je zbožnost náramně potřebná, učíc nás snášet bídy bližního tak, jak bychom chtěli, aby se omlouvaly ty naše. Zbožný člověk jest pln dobrotivosti, vždy nakloněn se zavděčiti. Jeho jmění, čas, vlohy, úvěr patří mu méně než bližním.

Ať ho zastihneme v kterýkoliv okamžik, ať ho

žádáme o jakoukoliv službu, jakmile je to v jeho moci, je hotov ji prokázat; nechává všeho, obětuje i svá zbožná cvičení, vyžaduje-li toho zájem bližního.

Vůbec nezná té plané ochoty, ani těch špatných výmluv a omluv, jimiž se, když to nic nestojí, staví na odiv dobrá vůle a hledí se omračovat zdáním.

Jeho nabídky jsou upřímné; jest otrokem svých slibů; a omlouvá-li se, tedy způsobem, jenž dá cítit, že je to pro něj pravým utrpením nemoci uděliti to, oč je žádán.

Jenom o něm se může říci, že vůbec n e n í ž á r - l i v ý a že hledí na prospěch bližního se stejným, ba s větším potěšením než na svůj, že nezávidí ani vloh, ani úspěchu druhým, ani pochvaly, ani odměny, jichž se jim dostává: jak by jim záviděl to, po čem pro sebe netouží?

Sám první uzná jejich zásluhu, pochválí ji, uvede ji, uplatní ji.

Nežárli dokonce ani na jejich ctnost, svatost, na milosti, které jim dává Bůh a které jsou jedinými dobry, po nichž on sám baží: a kdyby nevím jak toužil milovat Boha, přeje si, aby ho druzí předstihli v lásce. Jak je to vzácné býti zcela prost tohoto citu nízkého a přece u člověka tak přirozeného, od něhož osvobozuje jen zbožnost!

Zbožný člověk nic neříká a n i c n e d ě l á n e-

v h o d, lehkovážně, neuváženě; což je tak důležité a co má tolik následků ve společnosti.

Silně v tom předčíc zdvořilost, jež dbá jen o povrch, zbožnost šíří toto pravidlo na úsudky a náklonnosti, z nichž vyplývají vnější projevy, jichž vždycky nejsme pány, nepozorujeme-li se vůbec v tom, co se děje uvnitř.

Dalek toho, aby se nadýmal přednostmi časnými nebo duchovními, člověk zbožný jich ani nepozoruje; nebo přemýšlí-li o nich, nenalézá v nich než předměty k upokoření, kdežto člověk zbožnosti nepravé se stále tajně porovnává s ostatními, aby sobě dával přednost a radoval se, že není jako ostatní lidé.

Zbožný člověk se na sebe snaží jen zapomenout; a jeho úsudky o sobě nesměřují než k pohrdání sebou. To je jeho nejdůvěrnější pocit.

Ničeho není více vzdálen než ctižádosti. Jak druhým lichotí vyznamenání a přednosti, tak on si je oškliví.

Myslí tak málo na to, aby se vynášel, aby předčil druhé, aby poroučel, že naopak jen se poníží, volí poslední místa, poslušnost.

Navíc ještě je prost ctižádosti duchovní, věda, že je nebezpečnější a Bohu i lidem protivnější, než ta první.

Dusí ji ve svém srdci až do nejmenšího zárodku a nikdy nenechává projevit se navenek ničemu, co

by mohlo o něm poskytnout nějaké výhodné smýšlení.

Vůbec nehledá vlastních zájmů, vždy hotov obětovat je pro dobro míru a pro zachování lásky.

Jeho velký, jeho jediný zájem jest žíti v dobrém se všemi lidmi k vůli Bohu.

Nezná ani prchlivosti, ani ostrých slov, ani zlobné nálady. Mírnost provází všecky jeho hovory a vládne ve všech jeho jednáních.

Raději ustupuje, má-li pravdu, než aby se zápalem obhajoval svůj cit. Nic ho nezraňuje, nic ho neuráží, n i c h o n e h n ě v á.

Zdálo by se, že je necitelný a že si ničeho nevšímá, ačkoliv má cit jemný a nic nemístného mu neuniká.

Kdežto nepravá zbožnost se pohoršuje vším a všecko obrací ve zlé, on v ů b e c n e m y s l í z l é a všecko vykládá v dobrém; vynakládáje všechnu, aby viděl a představoval věci s dobré stránky, aby umenšil skutečné omyly a ospravedlnil úmysl, nedá-li se omluvit skutek.

Protože není ani trochu zlomyslný, nepodezřívá zlomyslnost ani u bližního; a aby uvěřil zlé, musí k tomu být donucen zřejmostí.

ROZDÍL MEZI SVĚTSKOU ZDVOŘILOSTÍ A SRDEČNOSTÍ ZBOŽNÉHO ČLOVĚKA

Světská zdvořilost není než přetvářkou; neprojevuje úctu a přátelství, leč aby lépe skryla chlad a pohrdání: lhostejná k těm, které na oko nejvíce hýčká; často dokonce přejíc zlého těm, na jejichž zájmech se zdá jevit živou účast.

Zbožný člověk miluje bezelstně; na tváři ukazuje to, co má v duši: jeho ústa vyjadřují jen to, co cítí.

Jeho rysem jest srdečnost, ctnost tak vzácná a kterou svět vyloučil ze svého obcování, aby si ponechal jen její zdání.

Nečeká, aby ho předcházeli, nýbrž sám předchází druhé projevy úcty.

Zapomíná na ohledy, jimiž jsou mu lidé povinni, a myslí jenom na ty, jež mu pro bližního předpisuje láska.

Ne však, že by nedovedl, když je třeba, uhájiti svou důstojnost a zachovat práva svého postavení; nečiní to však ani povýšeně, ani náročně, ani příliš choulostivě; a z toho důvodu jsme méně nutkáni mu upírat, čím jsme mu povinni.

Zdvořilost nedává než aby dostávala; předchází si

při jedné příležitosti proto, aby se při jiné předcházelo jí. Odměňuje, oceňuje své poklony a vyžaduje aspoň tolik pozornosti, kolik jí projevuje; stále se obávajíc, aby jí nepomíjeli nebo aby se nepodceňovalo to, co činí.

Ne tak zbožnost. Aniž by zadala tomu, co přísluší postavení a místu, umí být vlídná, půvabná, úslužná; snižuje se, přivyká si, omezuje se, staví se na úroveň těch, s nimiž hovoří; její projevy jsou upřímné, přirozené, nezištné, beze všeho pomýšlení na ohled k sobě.

Soustrast lidská často má jen slova a nanejvýš neplodné city: je stranická, je nestálá, má jen první hnutí a vyčerpává se brzy.

Někdy neštěstí, jichž je svědkyní, už svou krajností v ní vzbudily spíše odpor než soucit; a jestliže jim přece ulehčuje, tedy jen s pobouřeným srdcem a odvracejíc zraky. Je příliš běžné, že lidskost, již se chlubíváme, není jen předstíraná a že do ní vstupuje okázalost, že nedělá dobro leč pro lesk a vynášejíc na denní světlo skrytou bídu bližního, podněcuje ho, aby litoval, že se jí svěřil.

Zbožnost neupadá do žádné z těchto chyb.

Její útrpnost se šíří na všechny nešťastné: b e r e ú č a s t srdcem na všech jejích neštěstích a n a j e j i c h p o t ř e b á c h, jako by byly její vlastní. Ulevuje jim účinně, utrhuje nejenom svému nadbytku, nýbrž svým potřebám.

Žádná bída ji neodrazuje a čím je tato bída krajnější, tím rychleji jí spěchá na pomoc.

Provází své milosrdné skutky účastným vzezřením, citlivostí, něhou, jež dojíká, těší a okouzluje zarmoucené.

Plna ohledů především k zahanbující poníženosti, uhaduje ji, šetří jí rozpaků vysvětlování, často ji nechává v nevědomosti o pomocné ruce a činí to tak tajně, že nikdo nic netuší a že jí slovíčko neuniká.

Láska zbožnému člověku přivlastňuje vnitřní rozpoložení bližního. R a d u j e s e podle rady Apoštolovy s r a d u j í c í m i a p l á č e s p l a č í c í m i. Jeho duše chápe city těch, kdo k němu přicházejí, a jest dojata tím, co je dojíká.

Není to ani licoměrnost, ani lichocením, ani pouhá zdvořilost: je to skutečný a hluboký zájem bratra, který bere účast na dobrém i zlém svých bratří a pohlíží na ně jako na své.

XXXIII

ČLOVĚK OPRAVDU ZBOŽNÝ MÁ JEDINÉ PRAVÉ ŠTĚSTÍ

Toho, kdo na věc pohlíží osobně, zbožnost činí šťastným jediným pravým štěstím, jehož zde na zemi lze okusit; nikdy se nestalo, aby zbožný člo-

věk měl důvod litovati, že je zbožný, a nikdy se to nestane.

Řekne se mi, že sebe nenávidí, že sebou pohrdá, že se potírá, že se odříká. Přiznávám to; ale právě v tom nalézá pokoj, vyrovnanost duše a radost.

Rozumem a zásadami víry je jisto a stálou a všeobecnou zkušeností dokázáno, že dobra tohoto světa, jeho bohatství, pocty, radovánky, nedovedly by uspokojit duši, a jenom dráždí její hlad, aniž by ho utišily.

Vášně jsou hlavním zdrojem neštěstí, jež zavalují lidský rod; a zla tohoto života, jichž se nelze uvarovat, žádná jiná filosofie než filosofie náboženství nám nepomáhá snést a nepoučuje nás o jejich pravém využití.

Také je jisto a zkušeností dokázáno, že, poněvadž Bůh jest jediným dobrem člověka, zbožnost, jež ho Bohu přibližuje, jež směřuje k tomu, aby ho spojila s Bohem, jest pravým, jediným původem jeho štěstí.

Zachraňuje ho od hříchu, jenž jest jeho svrchovaným zlem; chrání ho před neštěstími, které jsou dílem jeho vášní.

Zla ostatní, ať přirozená, ať způsobená nespravedlností a zlobou bližního, učí ho zbožnost překonávat trpělivostí a těžit z nich výborné výhody.

Přesvědčuje ho, že pokušení, zkoušky a jiné nadpřirozené strasti nejsou zla, nýbrž opravdová

dobra, léky, jimiž odpykává své hříchy nebo které ho před nimi chrání, příležitostmi, aby osvědčil ctnost, prostředky, jež ho posvěcují a připravují k spojení s Bohem. Zbožnost ho takto pozvedá nad všechny nahodilosti lidské, nad převrasy duchovního života, nad něj samého a staví ho do stálého pokoje.

S druhé strany Bůh, bohatý a milosrdný, nikdy se nenechává překonat ve štědrosti, oddá se, smím-li tak říci, tomu, kdo jest mu oddán. Zachází s ním jako s dítětem, pečuje o něj jako o zřítelnici svého oka (toť výraz, jehož užívá sám o sobě); plýtvá vůči němu svými pomocemi, útěchami, laskavostmi. Slovem, snaží se přesvědčit ho nejsilnějšími a nejdůvěrnějšími důkazy, že získáváme všechno, všechno mu obětujeme, a že nejvyšší štěstí tvora se nalézá jen ve ztrátě každého jiného dobra a sebe samého, k tomu cíli, aby si zajistil držení dobra nekonečného. Neobviňujte mne zde ani ze lži, ani z nadsázky. Věřte naopak pevně, že co zde pravím, jest méně než co jest.

Máte o tom jednomyslné svědectví Svatých; odvolejte se k nim. Máte jejich spisy, poraďte se s nimi a vizte, praví-li o tom méně než já.

Není mezi nimi jediného, který by nebyl svědčil, že byl šťasten ve službě Boží; že před tím nikdy šťasten nebyl; a že je to jediný prostředek, jak štěstí dojíti.

Říkáte-li mi, že tohoto štěstí nezakoušíte, ačkoliv Bohu sloužíte už mnoho let, jest to proto, že mu nesloužíte s touž oddaností jako Svatí, že do vaší zbožnosti vstupuje mnoho nedbalosti, mnoho zbabělosti, mnoho výhrady, že hledáte sebe, místo abyste hledali Boha.

Sebeláska tyranisuje vaši duši strachem, žádostivostí, marnými nářky a nepravými opatrnostmi, reptáním, vnitřními vzpourami a odporováním, které se přičí vládě božské lásky.

XXXIV

JEŽÍŠ KRISTUS, VELKÝ VZOR DOKONALÉ ODDANOSTI

Tážete se mne po nějakém vzoru dokonalé zbožnosti. Jaký jiný vzor bych vám mohl předložit, než ten, jenž nám byl dán všem v osobě Ježíše Krista? Poslouchajte tohoto božského Mistra, studujte jeho chování. Přišel na zemi jen aby nás naučil, v čem spočívá pravá a úplná oddanost.

Všecka naučení jeho nebeské vědy se mění v učení o oddanosti. Celý jeho život nebyl než nejúplnější oddanost, uskutečňovaná nejvýtečnějším způsobem. Hned ve chvíli, kdy přišel na svět, oddal se Bohu,

svému Otci, jako oběť, aby napravil urážky, učiněné jeho slávě, a smířil s ním lidské pokolení.

Od toho okamžiku byl mu podán veliký kříž, který měl nésti; tento kříž zaujímal celý jeho další život a měl se stávati vždy tvrdším a těžším, od jesliček až k poslednímu vzdechu.

Spojoval v nepochopitelném stupni všechny druhy utrpení a urážek, jaké může unést duše, podpíraná ze vší síly Božstvím.

Měl pro nás zakusit všech bičů božské spravedlnosti; měl vyrovnat a překonat všechny muky, dlužné za ohromné a nesčetné nepravosti lidí. Duše Ježíše Krista, neskonale osvěcovaná božským světlem, změřila rozsáhlost tohoto kříže a poznala přesně všechny hrůzy, předvíдалa a předem pociťovala jeho nevýslovná muka.

Přijala ten kříž se vší poslušností, s veškerou láskou, s veškerou šlechetností, již byl Bohočlověk schopen.

Stále jej měl na mysli; vždy byl drahý jeho srdci, svými tužbami bez přestání urychloval dokonání oběti; a krajní prudkost těchto tužeb snad byla největší z jeho trýzní.

Neboť ať měl být její úspěch jakýkoliv, láska Ježíše Krista šla neporovnatelně dále a dávala mu touhu trpěti ještě více, kdyby bylo možno, pro slávu Otce a pro naši spásu.

Hle, vznešený, božský vzor oddanosti; hle, výraz

nejsprávnější a jedině odpovídající tomu, co si Bůh zasluhuje od nás a od služby, jíž jsme mu povinováni. Jenom pro tuto výbornou oddanost Ježíše Krista se Bůh spokojuje s tou naší, tak slabou, tak nedokonalou, tak nehodnou jeho nejvyšší Velebnosti.

Naše oddanost, i kdyby nevím jak daleko zacházela a kdybychom ji nevím jak mohli chápat, sama o sobě nemá žádné ceny; je nedostatečná, aby odkála nejlehčí z urážek a aby nám zasloužila i nejnepatrnější stupeň slávy.

Vždy byla jen jediná oddanost Bohu sama sebou příjemná — oddanost Ježíše Krista; nepřijímá než tu; má ohled jenom na ni; z ní čerpají svou cenu oddanosti naše.

Obraťme zraky na tento dokonalý a jediný případ a vštěpme si do duše především tu velkou pravdu, že Bůh jest tak velice nad námi nebo lépe řečeno, Bůh jest tak velice všechno a my jsme tak velice nic, že je nám nemožno i nejrozsáhlejší a nejšlechetnější oddaností, jakou si můžeme představit, nepravím dosíci toho, co právem od nás očekává, nýbrž ani učinit nic, co by přivábilo jediný jeho pohled a učinilo nás hodnými jediné lehké známky jeho přízně.

Poté, když jsme se hluboce pokořili a stali se ničím, prosme ho, aby on sám nám vnukl úkon oddanosti, kterou by ráčil přijmout, aby nám dal

vykonat tento úkon se vší láskou, jež může vstoupit do srdce člověka, a aby nás podpíral silou své milosti ve věrném a' stálém naplňování všech obětí, jež jsou v tom obsaženy.

Nakonec, protože jsme jen nicota svým základem a jen hřích svou vůlí a protože dobrého v nás není nic, co by nebylo darem od Boha, spojme svou oddanost s oddaností Ježíše Krista, snažně prosme tohoto Božského Spasitele, aby jí udělil nějaký díleček ze zásluh oddanosti své, aby ji podal Otci s oddaností svou a přiměl ho svou všemohoucí modlitbou, aby ji přijal.

XXXV

TŘI ÚČINNÉ PROSTŘEDKY K DOSAŽENÍ PRAVÉ ZBOŽNOSTI

Nepochybně náleží k podstatě věci, aby se správně pojal úkon oddanosti a utvářil se v srdci vůlí plnou a celou; neboť všecko závisí na poznání povahy a vlastností našeho poměru k Bohu a na tom, abychom se velkodušně věnovali všem jeho závazkům. Může se zde říci, že počátek je polovicí všeho. Ale to je jenom polovina; musíme přistoupiti k vykonání toho.

Snad budete chtít zvědět, jaké jsou k tomu prostředky. Tuto otázku zde vůbec neuspokojím plně. To bude látka jiného spisku, jenž bude následovat brzy za tímto, s názvem **D u c h o v n í p r a v i d l a**, v němž doufám říci o tom dosti, abych uvedl začátečníky na cestu.

Prozatím zde vytykám tři hlavní prostředky, jež přivedou daleko ty, kdo jich budou poslouchati. První jest míti svou oddanost stále na mysli jako Ježíš Kristus. Okamžik, v němž se Bohu oddáváme, buď ve vnitřní modlitbě nebo při Přijímání, je chvílí vroucnosti a milosti silné a citelné.

Tehdy jest duše takřka odňata sobě a přenesena v Boha. Ale tento okamžik rychle přechází, vroucnost opadá, citelný vliv milosti se rozptyluje, duše přichází k sobě a vrací se do obvyklého stavu. Tisíce nevyhnutelných péčí, jež ji rozptylují, dalo by jí ztratit s očí závazek, který právě na sebe vzala, kdyby nepečovala o to, často si jej připomínat, obnovovat jej a bez přestání na něj pamatovat. Tato vzpomínka ji burcuje, podpírá, oživuje její ochablost, povzbuzuje její odvahu, zahanbuje její zbabělost, jest současně uzdou, jež ji zadržuje, a ostruhou, která ji pohání.

Druhý prostředek jest chovati se ve všem po příkladu Ježíše Krista jako osoba oddaná Bohu, to jest již se sebou volně nenakládati, nepronášet přání a nedělat plánů jakéhokoliv druhu.

Musíme sebe vložit do rukou Božích a nepodnikat nic, leč vnuknutím jeho milosti.

Bůh nikdy neopomíjí oznámit svou vůli duši, která se nabídla, že ji vyplní, aby si nedovolila obávati se nebo toužiti po jiných předmětech než po těch, jež jsou látkou naší oddanosti.

Stále se musíme báti toho, co by nás mohlo od ní odvést, a vroucně toužit býti v ní věrní; a na sebe napříště pohlížet jako bychom byli pod zvláštním vedením Prozřetelnosti.

Musíme zůstavit Bohu péči o své nitro, aniž bychom se znepokojovali, aniž bychom příliš přemýšleli o svém stavu, aniž bychom pátrali zvědavě po důvodech toho, co se nám přihází.

Musíme přijímat se stejnou vděčností, co nás těší i co nás rmoutí, co nás mate i co nás uklidňuje, co se nám protiví i co nás uspokojuje, co nás sráží i co nás pozvedá.

Bez váhání musíme věřit, že Bůh má na zřeteli jen naše dobro a že, budeme-li jen lnouti k jeho vůli, věci zdánlivě nejnepříznivější se obrátí k našemu prospěchu.

To není dílo jednoho dne, nýbrž celého života, cvičiti se, abychom se takto chovali ve všech příhodách, ať časných, ať duchovních.

Jsme dlouho učedníky v této vědě než se staneme mistry; a zběhlými se nestaneme než po opětovných chybách, jimiž se upokoříme a napravíme.

Ale bezpodmínečné jest vejíti především do této všeobecné disposice; bez čehož nelze uskutečňovati zbožnost.

Třetí prostředek jest, vždycky pozorovati Ježíše Krista, abychom ho napodobovali a vyjadřovali ho chováním vnitřním i vnějším; prositi ho snažně, aby on sám vtiskl v nás svůj obraz a držel nás pod svou rukou jako nehybné a dobře napjaté plátno, připravené přijmout všechny rysy tohoto zbožňováníhodného originálu.

Neboť Ježíš Kristus sám pracuje na naší duši, sám v ní kreslí svou vlastní podobu, k níž pak přidá barvy a nejjemnější tahy štětcem, nekłademe-li mu v tom žádné překážky.

Jako Bůh stvořil svět hmotný skrze svého Syna, tak také skrze něho stvořil svět duchovní a nadpřirozený; a tento svět se stává tím, čím má být, jenom skrze svou podobnost s Ježíšem Kristem. Svatí Starého Zákona ho předobrazovali, Svatí Zákona Nového nemají jiných vzorů; a až všechny rysy Bohočlověka budou vyjádřeny v jeho vyvolených, podle plánů věčného Otce, nastane konec světa.

Ty, praví svatý Pavel, které Bůh předzvěděl, také předurčil, aby byli připodobnění obrazu Syna jeho. (Řím. 8, 29.)

O B S A H

	Strana.
P ř e d m l u v a	5
I. Předběžná upozornění	7
II. Co je pravá zbožnost	10
III. Čím jsme Bohu povinni	12
IV. Každá oddanost má býti podřízena oddanosti, jíž jsme povinni Bohu	14
V. Prvním předmětem naší oddanosti má být sláva Boží a plnění Boží vůle	15
VI. Druhým předmětem zbožnosti člověka má být vlastní posvěcení	16
VII. Třetí předmět zbožnosti: naše štěstí	18
VIII. Vlastnosti pravé oddanosti k Bohu. Duch modlitby	20
IX. Aby zbožnost byla pravá, má být vnitřní	23
X. Zbožnost se má jevit ve vnějších skutcích	26
XI. Omyl těch, kteří ze zbožnosti vylučují mod- litbu vnitřní	28
XII. Je omylem příliš rozmnožovati zbožná cvičení	32
XIII. Bohu se musíme oddat bez výhrad a beze zbytku	34
XIV. Pravá zbožnost nepřipouští žádného dělení	38
XV. Zbožnost je pro každý lidský věk	44
XVI. Zbožnost se šíří na všechny stavy	47
XVII. Láska jest jediným základem zbožnosti	50
XVIII. Abychom byli vpravdě zbožní, musíme za- pomenout na vlastní zájmy	53
XIX. Smutné účinky sebelásky na zbožnost	55
XX. Zbožnost rodí důvěru	57
XXI. Zbožnost plodí sebepoznání	61
XXII. Prostota a strach před okázalostí jsou rysy pravé zbožnosti	63
XXIII. Umrtvování smyslů	67
XXIV. Umrtvování vůle jest pro zbožnost pod- statné	69
XXV. Různé vlastnosti zbožnosti	73
XXVI. Některé jiné vlastnosti zbožnosti	76
XXVII. Zbožnost napravuje a zdokonaluje povahu	79

XXVIII.	Zbožnost nejen že neúží ducha, nýbrž ho rozvíjí	81
XXIX.	Zbožnost povznáší srdce člověka nade všecko, co není Bůh	86
XX ^x .	Člověk opravdu zbožný hledí na všecko se zřetelem na věčnost a na vůli Boží . .	90
XXXI.	Chování člověka opravdu zbožného vůči bližnímu	93
XXXII.	Rozdíl mezi světskou zdvořilostí a srdečností zbožného člověka	98
XXXIII.	Člověk opravdu zbožný má jediné pravé štěstí	100
XXXIV.	Ježíš Kristus, velký vzor dokonalé oddanosti	103
XXXV.	Tři účinné prostředky k dosažení pravé zbožnosti	106

Jan M. Grou S. J.

ZNAKY PRAVÉ ZBOŽNOSTI

(Caractères de la vraie dévotion.)

Přeložila M. J. Junová.

Duchovní knihovna, svazek II. Vydalo l. P. 1947 nakladatelství Brněnské tiskárny v Brně. I. vydání 3000 výtisků. Vytiskla Brněnská tiskárna v Brně, Starobrněnská 19-21, písmem garmond plantin. — Cena výtisku Kčs 30.—.